

SZABÓ KLÁRA

RÓMAI KORI BRONZEDÉNYEK A VESZPRÉMI LACZKÓ DEZSŐ MÚZEUMBAN

ELŐSZÓ

Ebben a katalógusban a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum római kori bronzedényanyagát gyűjtöttük össze, számszerint 42 leletet. Törekvésünk az volt, hogy az ókori használati tárgyak iránt érdeklődő, átfogó ismeretekkel már rendelkező nagyközönségnek és a szakembereknek egyaránt hasznos munkát nyújtsunk.

A vastagon szedett katalógusszám az egyértelmű és gyors tájékozódást szolgálja. Emellett áll az edényfajta megnevezése. A szöveges részben legelőször a tárgyalt darabra vonatkozó legfontosabb irodalmat adjuk meg a szerző nevének és a mű megjelenésének évével, a katalógusoknál szokásos módon. Természetesen a mellékelt irodalomjegyzékből visszakereshetők az idézett mű bibliográfiai adatai.

Az őrzési hely minden esetben a Laczkó Dezső Múzeum római gyűjteménye, ezért ezt nem írtuk ki, az egyes daraboknál csak a leltári szám szerepel.

Ha a lelőhely és a leletgyűjtés már legalább két edényre vonatkozik, akkor ezeket külön tárgyaljuk az odatartozó első lelet előtt, hogy elkerüljük a felesleges ismétléseket (pl. Balatonfüred, Inota, Mezőszilas, Nagydém, Somlójenő). Itt részletezzük szükség esetén az edények múzeumba való bekerülésének fontosabb állomásait is. Minden tárgy méretdatái centiméterben értendők. Az edényleírásokat rajzok és fotók illusztrálják, ezek felmentenek bennünket a hosszadalmas és túlzottan részletező, mindenki számára nyilvánvaló tények (pl. az edény nyaka henger alakú vagy az edény gömbhasú, stb.) megszövegezése alól.

Végül szeretném megköszönni mindazoknak a munkáját, akik a katalógus megírása közben segítségemre voltak. Először is köszönetet szeretnék mondani K. Palágyi Sylvia régésznek, a VBM Régészeti Osztálya vezetőjének, aki a munka megírására inspirált, továbbá a Veszprém Megyei Múzeumok Igazgatóságának, amely a megjelenést lehetővé tette és minden erővel támogatta.

Budapest, 1986. október

Szerző

VORWORT

In diesem Katalog haben wir das Material des Veszprémer Bakony Museums an Bronzegefäßen aus der Römerzeit, zahlenmäßig 42 Fundstücke, zusammengestellt. Unser Bestreben ist darauf gerichtet, den Interessenten für Gebrauchgegenstände der Frühzeit, einem über umfassende Kenntnisse verfügendem Publikum und ebenso Fachleuten eine nützliche Arbeit anzubieten.

Die fettgedruckte Katalognummer dient der eindeutigen und raschen Information. Daneben steht die Bezeichnung der Gefäßart. Im beschreibenden Teil geben wir zuallererst in der für Kataloge üblichen Weise die auf das betreffende Stück bezogene wichtigste Literatur mit, dem Namen des Autors und dem Erscheinungsjahr mit, dem Namen des Autors und dem Erscheinungsjahr des Werkes an. Natürlich können die bibliographischen Daten des zitierten Werkes auch aus dem beigegeführten Literaturverzeichnis herausgesucht werden.

Aufbewahrungsort ist in jedem Fall die römische Sammlung des Bakony Museums, deshalb haben wir dies nicht vermerkt, bei den einzelnen Stücken ist nur die Inventarnummer von Bedeutung.

Beziehen sich Fundort und Fundbergung bereits auf wenigstens zwei Gefäße, befassen wir uns mit diesen extra bereits vor dem dazugehörigen ersten Fund, um eine überflüssige Wiederholung zu vermeiden (z.B. Balatonfüred, Inota, Mezőszilas, Nagydém, Somlójenő). Hier gehen wir erforderlichenfalls näher auf die wichtigsten Stationen ein, über die das Gefäß in das Museum gelangte.

Die Maßangaben für alle Gefäße erfolgen in Zentimeter. Die Gefäßbeschreibungen sind durch Zeichnungen und Photos illustriert, diese bewahren uns vor einer langatmigen, zu sehr ins Detail gehenden Beschreibung jedermann erkennbarer Fakten (z.B.: daß der Hals des Gefäßes zylindrisch ist oder das Gefäß kugelbauchig usw.).

Abschließend möchte ich all denjenigen für Ihre Mitarbeit danken, die mir bei der Erstellung des Kataloges geholfen haben. Vorrangig möchte ich auch der Archäologin Sylvia K. Palágyi Dank sagen, der Leiterin der archäologischen Abteilung des VBM (Veszprémer Bakony Museums), die die Anfertigung der Arbeit inspirierte, desweiteren der Direktion der Museen des Bezirks Veszprém, die ihr Erscheinen ermöglichten und mit aller Kraft unterstützten.

Budapest, im Oktober 1986

der Verfasser

KATALÓGUS

(Az illusztráció alatt szereplő szám a katalógus-számot jelenti.)

1–2. BALATONFÜRED

Balatonfüreden az Arács-Villasor nevű lelőhelyen került elő egy római telep részlete 1920-ban. Az akkori tulajdonost Molnár Antalnak hívták és a szeretetház igazgatója volt. A szőlőjében bukkantak elő a leletek: egy erősen profilírozott, egy horgony alakú és egy noricum-pannoniai szárnyas fibula, bronz szűrőedény töredéke (1), bronz mély tál töredéke (2), Drag. 18/31 terra sigillata tál, benyomott pohár, piros festett kerámia, dörzstál, hombár és egyéb római kori házikerámia (MRT 1, 1966, p. 43, 6/22. számú lelőhely).

1. Szűrő-merítő

Uo. p. 307, 17. t. 35.
55.214.7.

Nyel h. = 12, csésze átm. = 14,1.

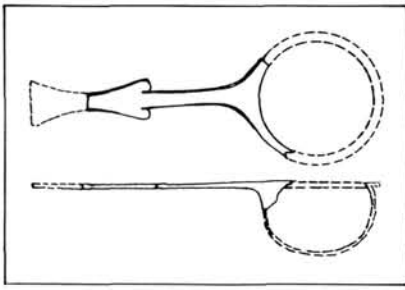
Töredékes. Kalapált lemezdedény. Kissé hajlott, Restaurált.

A nyél kiugró részét 2 hosszanti irányú bemélyedés tagolja. A szélek síkzottak, a hátlap sima. Ezt a nyélformát evezőlapát alakúnak nevezik (Radnóti 1938, 75–77 további irodalommal). Félgömb alakú csésze és vízszintes nyél jellemzi ezt a típust (uo. Taf. V. 24, Eggers 1951, 174, Beilage 68, Typ 160).

Az ilyen szűrők lyuksorai változatos mintájúak: meandereket, virágokat, rozettákat, köröket, korszeleket, spirálforgókat, napszimbólumokat képeznek (Eggers 1966, 90–91). A korai császárkor két évszázada alatt nagyon elterjedt volt ez a forma, és elég keveset változott ez idő alatt. Italiában is, és Galliában, Germaniában is gyártották ezeket (Willers 1907, 85–92). A nyél mesterbélyege alapján lehet meghatározni a készítő műhelyt, a VBM 1., 16., 24. és 37. darabjain azonban ilyen nincs.

A vízszintes nyelű merítő a méretben hozzáillő szűrővel együtt boroskészlethez tartozott (Willers 1907, 82, den Boesterd 1956, p. XXI, Eggers 1966, 90–91, Kraskovská 1978, 3).

Service-ként sírokból (Eggers 1951, i.h.) és zárt leletekben (pl.



1. ábra. Szűrő-merítő

ászári kincs: Hampel 1885, 24–26) maradtak meg, egyedileg és főleg töredékes állapotban pedig a telepek leleteiben gyakoriak. Számuk Italiában és a tartományokban épp oly jelentős, mint a Római Birodalom határain kívül.

Pannoniában a hasonló darabok lelőhelyei a következők: Siscia-Sisak (Radnóti 1938, 75; Taf. XVII, 34; XXIV, 6, 9), Müllendorf (uo. 75), Scarbantia-Sopron (uo. 75, Taf. XVII, 36; XXIV, 5), Halbturn (Radnóti 1966, 200–210; Taf. II, 2–3; III, 7), Carnuntum-Bad Deutsch-Altenburg/Petronell (Radnóti 1938, 75; Taf. XVII, 1), Ad Flexum-Mosonmagyaróvár (uo. 76, Taf. XXV, 3), Arrabona-Győr (Szőnyi 1974, 20; Taf. X, 8), Ászár (Radnóti 1938, 77; Taf. XXV, 1–2), Brigetio-Szőny (uo. 76; Taf. XXV, 7), Vinár (MRT 4, 1972, p. 261, 80/4 lh.; Taf. 23, 10), Sárbogárd-Tringer tanya (Kralovszky 1962, 262), Halimba (Bónis 1960, 93, Abb. 24, 2; Taf. XVIII, 8), Lovasberény (Radnóti 1938, 81), Káloz (Bónis 1981, 120), Szalacska (Radnóti 1938, 78) és Szőlőgyörök (Horváth 1981, 70–76, Nr. 6–7, fig. 3; 5, 1–2; 10, la–c, 2a–c; 78–79).

Az itt tárgyalt anyagban a 16., 24. és a 37. szám alatti leletek sorolándók ugyanebbe a típusba: a vízszintes nyelű, félgömb alakú szűrők közé. Ezt a boroskészletben használták, de a telep leletegyüttesekben való gyakoriságuk alapján nagyon valószínű, hogy ezen kívül a háztartás számos más területén is.

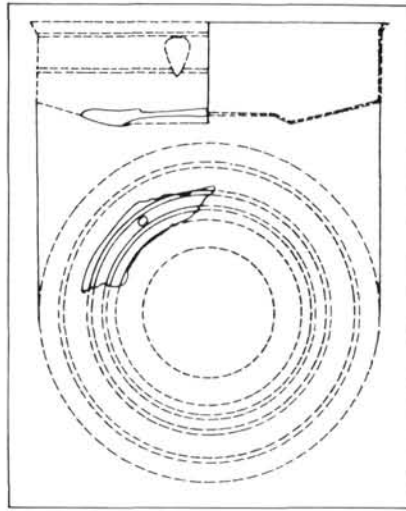
Az 1. példány korát a vele együtt talált fibulák alapján lehet az I–II. századon belül pontosabban meghatározni. A noricum-pannoniai fibula lábán előforduló körös díszítmény a II. század elején jelentkezik (Garbsch 1965, 75: A 238v). Ebből arra következtethetünk, hogy a II. század elején készíthették a szűrőt.

2. Mély tál
55.214.10.
h. = 14,1

Töredék. Vékony falú, kalapált lemezdedény enyhe ívben hajlott darabja. A külső felületet 2+2 hornyolás díszíti. A kettős vonalpár közötti részen van egy lyuk. Nincs széle, min-

denütt törött, néhol repedés is látható rajta.

Ez a darab egy mély tál része. Az edényfajta H. Willers foglalta össze (1907, 62–68; Abb. 37.), a típusokat később H. J. Eggers választotta szét (1951, 14–15, 45–55; Beilage 29–31; Karte 25–28.; Typen 67–89). Alapja a fül- és az attache-formák különbözősége. E jellemzők híján a mély tál csak a pannoniai tipológiai rendszerbe illeszthető be (Radnóti 1938, 132; Taf. XII, 62).



2. ábra. Mély tál

A mély tálak Britanniában, Galliában, Germaniában, Italiában, Moesiában és Thraciában fordulnak elő, de igen gyakoriak a birodalom határain kívül is.

Pannoniában a következő helyekről kerültek elő hasonló példányok: Poetovio-Ptuj (Radnóti 1938, 132), Emona-Ljubljana (uo.), Mursa-Osijek/Pinterovic 1962, 84; Pl. V, 5, III, 1), Carnuntum-Bad Deutsch-Altenburg/Petronell (Radnóti 1938, 132), Környe (uo. 133) és Intersica-Dunaújváros (Szabó 1980, 721–724, fig. 47.2.4.; 47.5.1.).

Az itteni anyagban a 28. és a 29. számok alatt tárgyaltak tartoznak ugyanehhez az edényfajtahoz. A 2. mély táltöredék a kísérőleletek alapján a II. század elejére keltezhető.

3. BALATONFÜZFŐ

Korsó

Cs. Dax M., ArchÉrt 98, 1971, 269, Nr. 29.
70.16.4.

későrómai sírkamra

Kerámiaedény- és kódombormű töredékek (Palágyi 1982, 17)

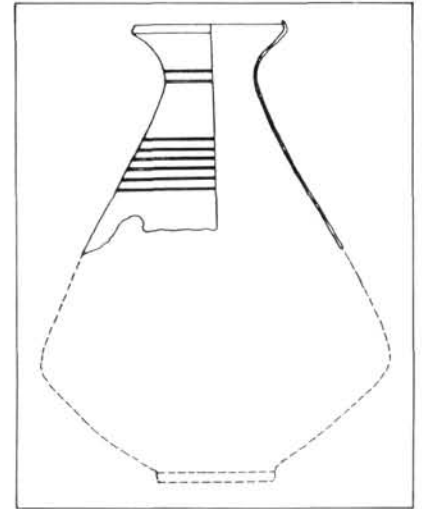
m. = 13,8; p. átm. = 8,5

Töredék, kalapált lemezdedény, amelyet a korrózió erősen megrongált. Restaurálták. Az összeszűkülő

nyakon 2, lentebb a szélesedő részen 6 hornyolás helyezkedik el. A fala nagyon vékony.

Ebből az edényből nagyon kis rész került elő, ezért a típusát nem lehet pontosan meghatározni. A szögletes peremkialakítás, a kör alakú száj és a váll felé egyenesen szélesedő testforma alapján a tagolatlan felületű korsók későrómai változatának, a galér- ill. a nyakpárnás korsóknak a leegyszerűsödött formájának látszik (Radnóti 1938, 168–169).

Az edényttest hornyolt vonalpárjai a kalapált lemezdedények jellemző díszítő motívumai. Másfajta edényeken (merítő, mély tál, vödör, kancsó, palack, balsamarium) is megjelennek.



3. ábra. Korsó

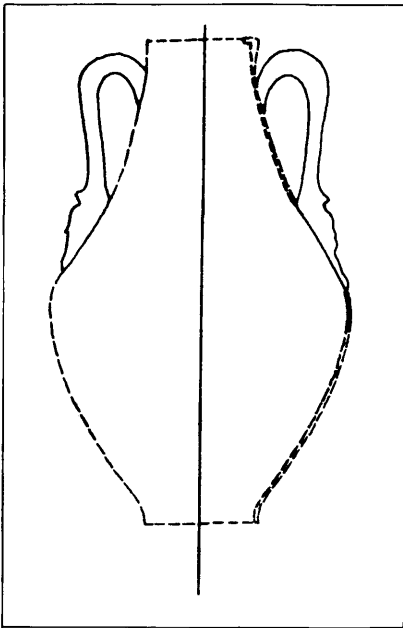
Az itt leírt perem és az edényttest díszítőmotívuma együtt két pannoniai leleten jelenik meg, az egyik a szekszárdi szarkofág lelete (Radnóti 1938, 153, Taf. LII, 4–4a), a másik egy brigetioi későrómai sír (Barkóczi 1968, 75–90; Szabó 1981 a, 59; fig. 9, 1–2; XVI.).

A leletegyüttes, a lelőköri körülmények és az analóg leletek alapján egybehangzóan megállapítható, hogy ez a korsó a III. század végén – IV. század elején kerülhetett a földbe, ami a keltezése időre vonatkozóan annyit jelent, hogy a III. század közepénél később készült. Feltételezhetően helyi műhelyben gyártották. Először öntötték (ld. száj), majd kikalapálták az edény hasát.

4–5. BÉRHIDA

4. Amphora fülek – 2 db

Radnóti 1938, 159; Taf. LIII, 2; MRT 2, 1969, p. 73, 14. lh.; 17. t. 37.



4. ábra. Amphora fülek

55.247.1.; 55.164.6.

Tóttósy Béla és neje ajándékként került a múzeumba 1917 júliusában h. = 11,3; sz. = 1,1.

Mindkettő öntött és az öntés után még megmunkált. Az 55.247.1. ltsz. fülön nemes patina van, a másik viszont vöröses színű, restaurált.

A fenti részen 2 plasztikus gyöngyör között élbe futó kiemelkedő rész van, ez alatt a fül szalagja sima, ovális keresztmetszetű, oldalt síkzott. A támasztólapon egy satyrféj látható. Az égnek álló haj és a kecskeszakáll vésett vonalakkal jelenik meg. Ugyanez az ábrázolásmódja az arcrészleteknek is. A szemeken és a szemzugnál is feltűnik ez a kemény, vonalas rajzolat. Hegyes satyrfülei vannak. Kevésbé plasztikus az arc, az orr, a száj és a bajusz.

Amphorához tartoznak a fülek, ahhoz a típushoz, amelynél a fülek az edény nyakára vannak felforrasztva (Radnóti 1938, 156–159; Taf. XIV, 78; Eggers 1951, Typ 129.; Raev 1977, 622, Beilage 4, Typ 19.).

Különösen nagy számban fordulnak elő Italiában, Moesiában és Thraciában, de feltűnnek a többi tartományban is, valamint a birodalom határain kívüli leletgyűjtésekben.

Pannoniából eddig a következő lelőhelyekről származnak amphorák: Sisciasisak (Radnóti 1938, 156; Taf. XLII, 4), Emona-Ljubljana (uo.), Sopiana-Pécs (uo. 157; Taf. LII, 5, 8), ismeretlen pannoniai lelőhely (uo. = MNM 54. 5. 22.) és Salla-Zalalövő (Szabó 1981b, 330; 336, Abb. 49, 19), valamint ismeretlen lelőhelyek (IKM 623; MNM 81/1908. 3.).

A berhidai amphora füleket Radnóti A. a lemezserpenyőket is gyártó északitaliai műhelyből származtatja (1938, 157), s mivel e műhely tevékenységét az I. század első felére teszi (uo. 37–38), nagyon valószínű, hogy az amphora fülek is I. századiak.

5. Füstölő edény

63.517.1.

1902. évi ásatásból

m. = 4,7; p. átm. = 7,5;

talp. átm. = 3,4.

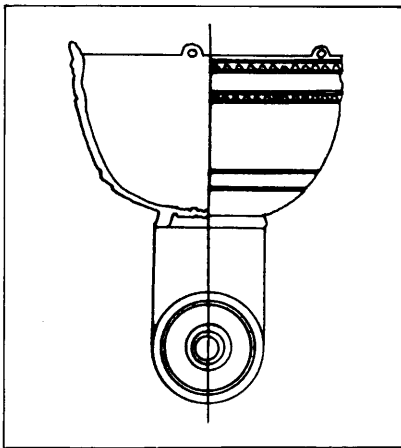
Öntött, esztergált, poncolt. Zöldesbarna patina van rajta. Alul egy kicsit horpadt, vastag falú edény.

A perem alatt 2x2 mélyen bevágott, esztergált vonalak vannak. A 2. és a 4. vonal fölött félkör alakú poncütéssor fut körbe. Az edény alsó harmadában az egész ornamentika megismétlődik.

Talpgyűrűje alacsony, ezen belül 2 esztergált kör van. Az edény belsőjében a fenéken 1+2 esztergált kör van, középtű pedig az esztergapadra való rögzítés helye.

Ez az edény füstölő volt (ld. erre Wigand 1912, 40–92), az antik neve *thymiaterium*. Hasonló példányt csak Egyiptomból ismerünk (Funde aus Ägypten. Österreichische Ausgrabungen seit 1961 – Katalog einer Sonderausstellung der Ägyptisch-Orientalischen Sammlung, Kunsthistorisches Museum. Wien 1979. 120).

Korát az esztergálás kivitele alapján a II. századra tehetjük.



5. ábra. Füstölő edény

6–7. CSESZNEK

Csesznek-Kopaszhegy. Erről a lelőhelyről a következő leletek kerültek elő: kőbalta, 13 tagos vaslanc, egy ólomkarika; bronzok: csengő, vödörfül (6), kiöntős lemezkancsó fülének darabja (7) (MRT 4, 1972, p. 77, 19/1. számú lelőhely).

6. Vödörfül

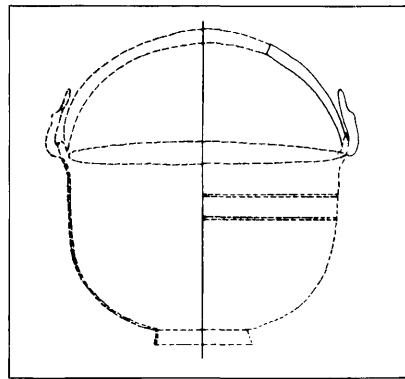
Uo. 12.t. 17.

55.192.2.

h. = 15; átm. = 1.

Töredék. Öntött. Zöldes színű patinája van. A felületén kisebb lyukak és sérülésnyomok vannak. A kengyel átmetszete nyolcszög alakú, visszahajló vége madárfej formájú, de nagyon erősen stilizált.

Ez a fül a Hemmoor típusú vödörök magyar változatának nevezett váli típusba sorolható (Radnóti 1938, 118–119; Taf. X, 52; Radnóti 1966, 203–206; Eggers 1951, 53; 165, Typ 63; Karte 23–24).



6. ábra. Vödör fül

A Római Birodalom területén szóróványosan kerültek elő a váli típusú vödörök Pantikapaionban, Moesiában, Thraciában, Germaniában és Galliában. Ezekén kívül a szabad Germaniában is ismert két lelőhely.

Nagyobb számban csak Pannoniából kerültek elő a váli típusú vödörök (18 db) az alábbi helyeken: Groblje (Radnóti 1938, 118 = Pirković 1968, 121; Taf. 3, 1), Zomba (Radnóti 1938, 118 = Bónis 1982, 105–106; Abb. 9–10.), ismeretlen lelőhely (Radnóti 1938, 118; Taf. XXXV, 7), Vál (uo. 118 = Bónis 1982, 106), Intercisa-Dunaújváros (Radnóti 1957, 186; 217–222, Nr. 14–15, 40–41, 73), Mursá-Osijek (Radnóti 1938, 118 = Pinterović 1962, 80; 119; Sl. III, 1, 3, IV, 1–2; T. II, 1, I, 5), Pécs (Radnóti 1938, 118; Taf. XXXV, 8 = Fülep 1984, 73, N° 43; Pl. 38, 1), Oggau (Pittioni 1941, 26; 32, Abb. 18, 1), Halbtorn (Radnóti 1966, 200–206; Taf. II la–b, III, 1) és Aquincum-Budapest (Hatalay 1979, 63–64).

A VBM anyagában a 9., 36., és 42. számú darabok tartoznak még ugyanebbe a típusba.

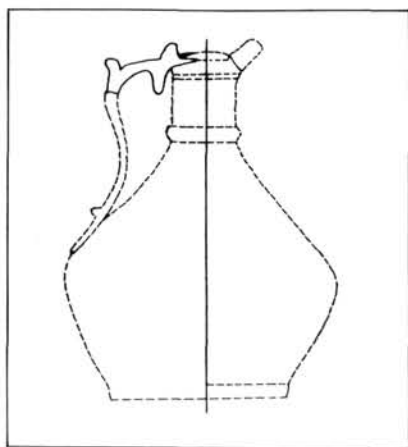
A fent idézett hasonló darabok alapján a cseszneki példány valószínűleg a III. századra keltezhető.

7. Kiöntős lemezkancsókhöz tartozó fül töredéke

MRT 4, 1972, 12.t. 18.

55.192.3.

m. = 6; h. = 7,5.



7. ábra. Kiöntős lemezkancsó

Tömör, öntött, nyaktörredék. Az edényszáját félkörívben átfogó karok rövidek és hirtelen elcsökevényesednek. A nyakhoz lenyúló rész nehézkes, vastag, a lyuk nagyjából a közepén helyezkedik el. Fönt kettéoszló félköríves tartóélek emelkednek ki 1–1 lyukkal áttörten, itt belül mélységben többszörösen tagozott még, ami a csapófedő jó illeszkedését szolgálja. Emögött található a támasztó, lejjebb pedig a lapított, ovális átmetsetű fül.

Ez a töredék a kiöntős lemezkancsók típusába tartozik, amelyeknek a fő jellemvonása az, hogy a kancsó fülét és a száját körbefogó kiöntőt egy szerre, egy tagban öntötték (Radnóti 1938, 151–155; Taf. XIII, 75; Eggers 1951, 171, Beilage 54; Typ 128).

Ez a típus Italiában, a nyugati tartományokban (Britannia, Gallia, Germania, Raetia és Noricum), Daciában, Moesiában és Thraciában nagy számban van képviselve. A barbaricumban is előfordul néhány példány. Ezeket a kancsókat mindenütt helyi műhelyek gyártották. A közzétett leletek száma mintegy 400.

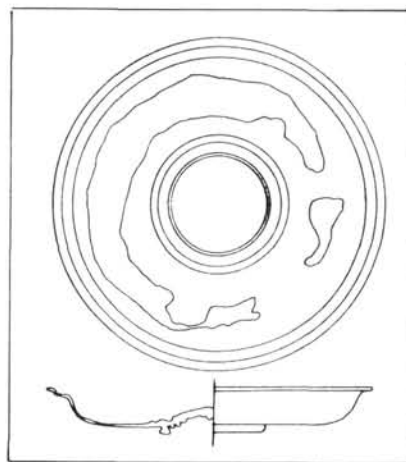
A pannoniai lelőhelyek az alábbiak: Carnuntum-Bad Deutsch-Altenburg/Petronell (Radnóti 1938, 153; Reinfuß 1957, 85, Nr. 1.; Taf. III, 14; Swoboda-Milenović 1958, 48), Sommerein-Sarasdorf (Radnóti 1938, 151; Taf. LII, 2), Oggau (Pittioni 1941, 24–26; 32, Abb. 15; 16, 1), Savaria-Szombathely (Radnóti 1938, 153), Brigetio-Szőny (Radnóti 1938, 152; Taf. LII, 3; Bónis 1968, 26; Abb. 7, 2; 8, 2; Barkóczi 1968, 90; Taf. X, 2; MNM 65/1885. 48), Aquincum-Budapest (Radnóti 1938, 152; Taf. LI, 4–5 = Szabó 1979, 253, fig. 5.; Radnóti 1938, 153; Paragi 1963, 311–326), Zámoly (Radnóti 1938, 152), Káloz (uo. = Bónis 1981, 118–120, Abb. 13.), Vajta (Radnóti 1938, 152; Taf. LI, 3 = Fülep 1949, 41), Románd (MRT 4, 1972, p. 224, 68/12. lh.), Páty (Ottományi 1985, 214; XXX. t.

2.), Intercisa-Dunaújváros (Radnóti 1957, 218, 223, Nr. 17–18, 20, 67–68, 76; Szabó 1979, 251–254; 260, Pl. I.; IM 67.2. 371.3.; 79.17.33.), Fejér megye (IKM 625), Tolna megye (BÁM 66.314.1.), Annamati (Szabó 1980, 724–726; fig. 47.5.2.), Lussonium-Dunakömlőd (uo. 724; fig. 47.5.3.), Mursa-Osijek (Radnóti 1938, 153 = Pinterović 1962, 93, 120; Pl. II, 4; uo. 93; Pl. VIII, 4–5; uo. 79–80, 92–93; Pl. IV, 4; XIV), Dalj (Pinterović 1965, 90) és Siscia-Sisak (Radnóti 1938, 153).

A cseszneki fültörédket az edényszáját félkörívben átfogó fülvégződés alapján a II. század közepe-re lehet keltezni (Szabó 1979, 254).

8–10. ENYING

Enying-Sashegy a neve annak a lelőhelynek, ahol 1877. szeptember 4-én egy kocsí (?) sír került elő. A föld tulajdonosa Balog Imre volt. A bronzleletek között egy umbós tányér (8), egy tagolatlan felületű korsó (10), egy váli típusú vödör töredékei (9) és lószerszámdíszek (4 db) találhatók. Ide tartoznak még urnatörédek, egy vasrács és egy kagyló is (ArchÉrt 11, 1877, 195; Radnóti 1938, 94; 118, 165).



8. ábra. Umbos tányér

8. Umbós tányér

Radnóti 1938, 94; Taf. XXX, 2. 55.275.532.

Perem átm. = 24,5; talp átm. = 11,6; m. = 5,5.

Öntött, esztergált, töredékes állapotban van. A peremen kívül és belül egyaránt bekarcolt vonalak vannak. Belül kettős, profilált gyűrűben foglal helyet a sima, dísztelen, domború umbó. A talpgyűrűn belül esztergált, lapos bekarcolt és bevésített körökkel tagolt bordákat készítettek. A legbelső kör homorúan behajló, s a középpontja nincs megjelölve.

A kitörött rész miatt bizonytalan, hogy tartozott-e hozzá valamikor nyél. Az a valószínűbb, hogy nem volt nyele, mivel a kísérő leletek között nincsen umbós paterához illő kancsó (vö. Nuber 1972, 60). Az umbós tányér Radnóti A. 33. típusába tartozik (i. h.).

Ez az edénytípus Italiában, Britanniában, Galliában, Germaniában, Moesiában, Thraciában és Syriában, valamint a szabad Germaniában fordul elő, többnyire I–II. századi leletek kíséretében.

Pannoniában a Nagytétény-érdei kocsileletből (Radnóti 1938, 94; Nuber 1972, 217), Aquincumból (Radnóti 1938, 94, Taf. XXX, 5), Szekszárdról (Bónis 1978, 121, Abb. 13) és Szőlősgyőrökről ismert (Horváth 1981, 77–79, Nr. 13; fig. 7, 2; 15, la–d).

A VBM anyagában a mezőszilasi darab (27) sorolható ugyanebbe a típusba.

Az enyingi umbós tányért a vele együtt talált korsó (10) alapján az I–II. századra lehet keltezni. Ezen belül a leletegyüttesben lévő váli típusú vödörtörédek (9) alapján a későbbi keltezés a valószínűbb (vö. Radnóti 1966, 206).

9. Vödör

Radnóti 1938, 118; Nuber 1972, 170.

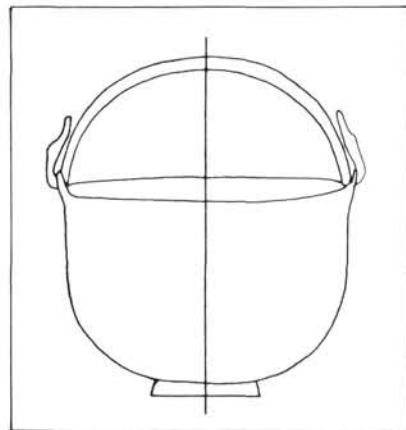
55.208.1.

m. = 16 (füllel), 9 (fül nélkül); perem átm. = 12–13; talp átm. = 6,2.

Öntött a nyolcszögű fül, aminek két visszahajló vége stilizált madárfejet formáz. Vékony lemezből készült maga a tojásformájú vödör, amin kívül 1x2 hornyolt vonalpár fut körbe. Pereme kihajló, oldalt 2 hullámos szélű fogó emelkedik föl belőle. Lába különálló lemezdarabból készült, s utólag forrasztották be, csonkakúp alakú. Töredékes példány.

A váli típusú vödrök közé tartozik (Radnóti 1938, 118–119; Taf. X, 52).

9. ábra. Vödör



Ebben az anyagban a 6., 36., és 42. számúak is ilyenek még.

Keltezésük Radnóti A. kutatásai alapján a II. század vége – III. század első fele (1966, 206).

10. Korsó

Radnóti 1938, 165; Taf. XL, 3–3a. 55.275.531.; 55.275.174.

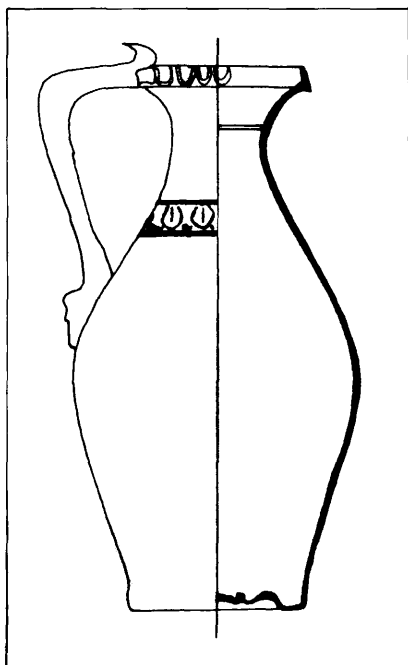
m. = 19,5; perem átm. = 8,5; talp átm. = 6.

Öntött a fül és az edénytest. Jelenleg három darabból áll: fül, edénytest és fenék. A fülön vésés, az edénytesten polirozás és fényezés nyoma fedezhető fel. A mostani edényfenék nem a készítés idején, hanem később készült, de még római kori pótlás. Lemezéből készült, és 2+2+1+1 hornyolt vonal van rajta. A perem alatt kívül és a nyakon belül kb. 2 cm-rel a száj alatt ugyancsak hornyolt vonal található. A korsó vállán 2 vésett vonal között kötélmintá, középpüth pedig kyma-sor díszíti.

A fülön fent a bal oldali madárfej letörött. A fülszalagon domborműves, laza elrendezésű szőlőlevélsor húzódik. A levelek között mély árkok találhatók, a felületek lekopottak. A támasztólap szélei töröttek. A medúza hajzata, arca és orra egészen lapos, kopott.

Ez a korsó a tagolatlan felületű, domborműves fülű típusba (Radnóti 1938, 163–165; Taf. XIV, 79), ezen belül az ornamentális motívummal díszített vállú alcsoportba tartozik (Raev 1977, 621).

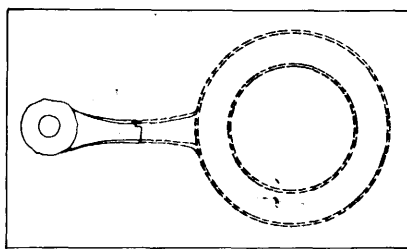
10. ábra. Korsó



A publikációk alapján eddig mintegy 30 példány ismert. Az elterjedési területük csaknem az egész Római Birodalom (Italia, Britannia, Gallia, Germania, Raetia, Moesia, Thracia, a Fekete tenger vidéke, Syria, Syria Palaestina és Aegyptus), sőt a barbaricumból is van egy ilyen korsó.

Pannoniából még egy másik példány is előkerült, de ennek a lelőhelye ismeretlen (Radnóti 1938, 164; Taf. XLI, 2–2a).

Az enyingi korsót a fül felbomlott indadíszé alapján a II. század közepére keltezzük. A földbekerülése pedig a váli típusú vödör alapján valószínűleg a II. század végén történt.



11. ábra. Serpenyő

11. GYULAFIRÁTÓT–POGÁNY-TELEK

Serpenyő

Radnóti 1938, 59; Taf. XXII, 2; Thomas 1964, 49; Taf. XVII. 55.241.3.

Római villa. Az I. épület 4. helyiségében került elő (MRT 2, 1969, p. 96, 20/6. számú lelőhely; 17. t. 36.).

h. = 12; korong átm. = 6.

Öntött nyéltörredék. A korong széléről körben letörött a kiemelkedő borda, aminek a teteje kopott, ellaposodott, két oldalt pedig mély árkok vannak mellette. A nyél végén sértetlenül megmaradt. Ugyanilyen típusú a borda a nyél két szélén is, de emellett az árkolás szélesebb. Hátsó sima.

Ez a korongos nyelű serpenyőtörredék a csésze nélkül nem osztályozható pontosabban (vö. Radnóti 1938, 50–60; Taf. III, 14–16).

A korongos nyelű serpenyők fő elterjedési területe Italia, a nyugati tartományok (Britannia, Gallia, Germania és Raetia), a dunai tartományok (Noricum, Pannonia és Moesia). Ezen kívül a barbaricumból is kerültek elő ilyen serpenyők. A mesterjegyek tanúsága szerint két nagy gyártócentrumuk volt, Italia és Gallia.

Az összehasonlítások alapján úgy tűnik, hogy az itáliai serpenyők ko-

rongja kisebb, mint a galliaiaké. A korong közepén lévő lyuk viszont az itáliaiaknál nagyobb. Ezek alapján valószínű, hogy a gyulafíratóti példány Italiában készült.

A pannoniai lelőhelyek a következők: Müllendorf (Radnóti 1938, 58; Taf. XXIII, 2–3; Nuber 1972, 89), Balf (Radnóti 1938, 53), Savaria-Szombathely (uo. 59; Taf. XVI, 4), Brigetio-Szőny (uo. 55, 63; Taf. XXI, 4), Aquincum-Budapest (uo. 55; Taf. XXI, 3), Vetulus Salina-Adony (Barkóczi-Bónis 1954, 163; Abb. 15, 2 = Szabó 1980, 715–717; fig. 47. 2, 1.), Szőlősgyörök (Horváth 1981, 76, Nr. 8–10; fig. 4, 4–5; 6, 1; 11, 1a–d; 9, 1–2), Mursa-Osijek (Pinterović 1962, 74; 118; T. I, 1), Surčin (Radnóti 1938, 53; Taf. XXI, 2), Siscia-Sisak (uo. 51), Šćitarjevo (uo. 55) és egy ismeretlen lelőhely (uo. 51; Taf. XXI, 1–1a).

A gyulafíratóti darab készítésének korát a példány töredékessége miatt nem tudjuk meghatározni. Hosszan tartó használata a lelőkörmények alapján egész biztos. Megerősíti ezt a rendkívül kopott, elhasznált állapot is. Feltehetően a III. században került be a csatornát kivezető helyiség leletei közé.

Hasonló még a VBM anyagában a 31. számú darab.

12–23. INOTA

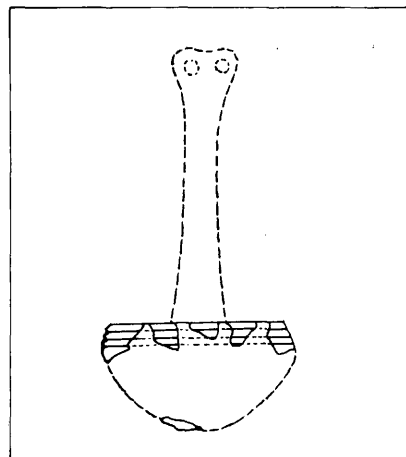
Inotán 2 halmot tárt fel Palágyi Sylvia 1973–1975 között. Az 1. halomban egy faladában elhelyezett urnás temetkezés volt. Itt került elő egy simpulum is (12). A 2. halomban kocsiával és lovakkal együtt elhantolt, gazdag mellékletekkel ellátott urnás temetkezést sikerült hitelesen feltárni, megfigyelni és dokumentálni (Palágyi 1981, 7–93). Eből került elő a többi bronzedény (13–21).

12. Simpulum

Palágyi 1981, 8, 36–37.

73.2.35., 41., 43.; 77.1.16., 26., 92.

12. ábra. Simpulum



1. halom (2. gödör: a lótemetkezés). A leletben a lócsontvázon kívül disznó- és madárcsontok, lószerszám-díszek, 2 db vascsat, vasszőgek és egy Drag. 35 formájú tányér került felszínre.

3–4 cm hosszúságú peremdarabkák, lemezből.

Kicsi peremtöredékek maradtak meg összeolvadt, deformált állapotban. Az egyenes perem alatt kettős tagozódás van.

Ez a perem alatti bordázás a simpulumokra jellemző. Az itteni töredékeket a profil alapján Radnóti A. 41. típusába lehet besorolni (1938, 100; Taf. VIII, 41).

Eddig Germaniában és Pannoniában került elő több ilyen lemez simpulum, összesen 5 példány.

A pannoniak Sisciából (Radnóti 1938, 100; Taf. XXVIII, 7), Poetovióból (uo.) és Carnuntumból származnak (uo.). Eddig minden adat I. századi keltezésre utal.

A VBM példánya a leletegyüttesben található Drag. 35 formájú terra sigillata-tányér alapján az I. század végére – II. század első harmadára keltezhető (Palágyi 1981, 21–23).

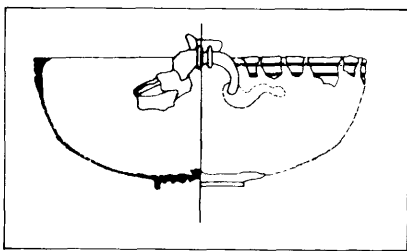
13. Tál

Palágyi 1981, 11, 13, 18, 24, 37, 43; Taf. VII, 14; VIII, 1–2, 7.

Peremtöredékek: 77.2.69., 77., 81., 108., 138.

Talpgyűrűs töredék: 77.2.90.

Fül: 77.2.3.



13. ábra. Tál

A perem darabjai a 2. halom sírgödörben kerültek elő, a fogó és a fenék pedig körülötte a római kori talajfelszínről. A sírgödörben elhelyezett mellékletek: facettált üvegpohár, 2 hasábos üvegpalack, 2 hengeres üvegpalack, Drag. 35–36 formájú terra sigillata-tálak, pipaföld tányér, vaskés, vaskard, vasvinkli, vas strigilispár, vas alkatrészek, lóherelevél szájú bronzkancsó füle (17), nyúl-, disznó-, tyúk-, galamb csontok.

Az ω -alakú fül és a perem többi darabja, valamint a tál alja összeolvadt üveg- és bronzedények (15–16, 18–21), kerámiák, szőgek, vas kocsi-alkatrészek és tordírozott karperec között került elő.

Öntött, esztergált tál volt. Darabjai igen kicsik, összeolvadtak és deformálódtak. A perem vízszintesen befelé tagozódott, belül szögletes volt, majd elvékonyodott és fallá változott, amely gömbszelet formát utánoz. Kívül a perem egyenes folytatása a tálformának, a száj alatt csupán mélyen bevéselt vonalköteg díszíti. A feneke beforrasztott volt, talpgyűrűje magas és vékony. A talpgyűrűn belül 2 vékony, 1 széles, lapos, domború és 1 alacsony, vékony esztergált borda fut körbe, középpütt van egy kis átmérőjű kör – ez az esztergapadra rögzítés helye. Ez belül is jól látható.

A tálnak eredetileg 2 ω -alakú füle volt, de csak egy maradt meg, az is összeolvadt, deformálódott állapotban az egyik oldalon. Középen a 3 gyűrű jól kivehető és a kör átmetszetű fogantyú másik oldala is.

A jellegzetes töredékek alapján a gömbszelet formájú ω -fogantyús tálak közé kell sorolni ezeket a darabokat (Radnóti 1938, 127–131; Taf. XII, 60; Eggers 1951, 169, Beilage 38; Karte 31; Type 99–100).

Ez a táltípus az egész Római Birodalom területén, a szabad Germaniában és a barbaricumban megtalálható, és az I–II. század legelterjedtebb formái közé tartozik.

Pannoniában csak néhány ép példány maradt meg, a többi fültöredék. A következő lelőhelyeken kerültek elő: Carnuntum-Bad Deutsch-Altenburg/Petronell (Radnóti 1938, 127), Müllendorf (Barb 1938, 202; Radnóti 1938, 129), Rábacsécsény-Iudipusztá (uo. 127), Káloz (Bónis 1981, 118; Abb. 14, 4a–b; Abb. 15, 3a–b), Sárbogárd-Alsótöbörzsök (Radnóti 1938, 128), Gorsium-Tác (Bánki 1976, 167, Nr. 86; Taf. I, 2), Paks (BÁM R 10.933.1.), Szőlőgyörök (Horváth 1981, 61–70, Nr. 3; fig. 3; 6, 2; 12, 1a–c; 13, 1a–b), Mursa-Osijek (Pinterović 1962, 83; 119; T. II, 8; SI. VIII, 1–3), Poetovio-Ptuj (Radnóti 1938, 129), Siscia-Sisak (uo. 131) és Pannonia (uo. 127; Taf. XXXVIII, 2).

A VBM anyagában hasonló lelet a mezőszilasi halomsírból származó fültöredék (26).

Az inotai ω -fűlű tálát a leletegyüttesben előforduló Drag. 35–36 formájú sigillata az I. század végére – II. század első harmadára keltezi (Palágyi 1981, 21–23).

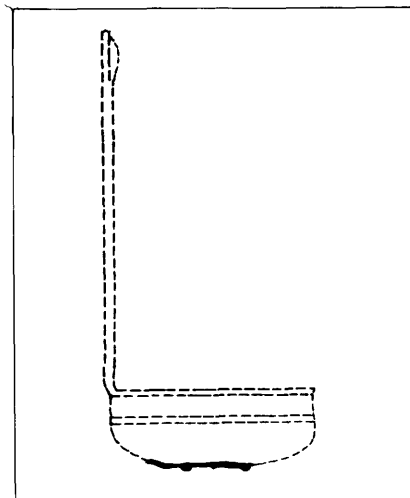
14. Simpulum

Palágyi 1981, 12; Kat. 2. 1. 22.; 38; Taf. VIII, 8, 11. 77. 2. 25., 32., 37–38., 45., 60., 62.

2. halom, sírgödör. A leletegyüttest ld. 12. sz. alatt.

Lemezből készült, vékony falú, esztergált töredékek (2 db).

A rendelkezésre álló kevés töredék profilja alapján megállapítható, hogy



14. ábra. Simpulum

az edény simpulum, és Radnóti A. 44. típusába tartozik (1938, 103; Taf. VIII, 44).

A Római Birodalom határain belül korai, I–II. századi leletekből kerültek felszínre ilyen tárgyak.

A pannoniak példányok is a korai városokból és a korán romanizálódott területekről származnak: Weiden am See, tumulus (Radnóti 1938, 103; Werner 1954, 73, IV–23), Velemszentvid (Radnóti 1938, 103; Werner 1954, 73, IV–26), Mursa-Osijek (Radnóti 1938, 103; Werner 1954, 73, IV–34; Pinterović 1962, 76; 118; T. I, 2; SI. I, 2), Poetovio-Ptuj (Radnóti 1938, 103), Brdovci (uo.; Taf. XXVIII, 9), Fmona-Ljubljana, Siscia-Sisak és ismeretlen lelőhely (uo.).

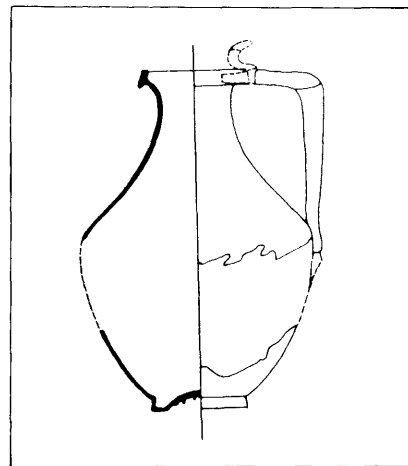
Az inotai példány korát a leletegyüttes alapján az I. század végére – II. század első harmadára tehetjük (Palágyi 1981, 21–23).

15. Korsó

Palágyi 1981, 12; 18; 24; 38; 43; Taf. IX, 6–7; XX, 3, 6.

77.2.283–286., 223. (Taf. IX, 6–7);

15. ábra. Korsó



77.2.120. (Taf. XX, 3); 77.2.140. (Taf. XX, 6).

A 2. halom 2. gödrében – ahol a kocsit és az egyik lovat találták – került elő a korszótest két darabban (77.2.283–286., 223.; Taf. IX, 6–7), a füle pedig 3 darabban a sírgödör környékéről a római kori talajfelszínen (77.2.120.: Taf. XX, 3; 77.2.140.: Taf. XX, 6), vö. még 13. sz. Száj átm. = 7,5–7,9; talp átm. = 10,8; feltételezett m. = 30.

Öntött, kalapált és esztergált korszó. Füle 3, teste 2 darabban van, deformálódott, égett és összenyomódott állapotban.

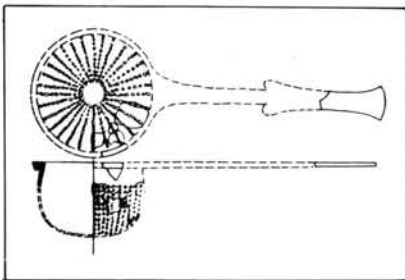
Szájnyílása kör alakú, pereme ferdén álló, befelé tagozott. Az edénytest vastag, erős bronzlemezről készült, amit a vállnál már kikalapáltak. Az alsó rész amorf, összenyomódott állapotú, a talpgyűrű kb. 0,8 cm széles, domború esztergált bordás aljrészrel. Középen található az esztergára való rögzítés helye.

A fülből csak a hátrahajló húsos levél darabja, a vízszintes szakaszból és a függőleges fogórészből is csak egy-egy töredék maradt meg. Ez utóbbi leveles díszítésű volt. Átmetszete D-alakú.

Ez a korszó a tagolatlan felületű típusok közé tartozik (Radnóti 1938, 162–167; Taf. XIV, 79; Werner 1954, 46–51; Raev 1977, 620–621, Palágyi 1981, 24). Az általános sajtóságokon túl a típusok elkülönítő jegyei még nem állnak rendelkezésünkre.

A VBM anyagában több példány ismert (3., 10., 22. és 30.), bár ezek különböző korúak.

Az inotai korszót a kísérő leletek az I. század végére – II. század első harmadára kelteznek (Palágyi 1981, 21–24).



16. ábra. Szűrő

16. Szűrő

Palágyi 1981, 13, 18, 24, 43; Taf. VII, 12–13, 17; XX, 4–5. 77.2.5., 11., 16., 99., 103., 113., 135.

2. halom, a sírgödör mellett (ugyanott, mint a 13, 15 és 18–21).

A kiegészítés alapján rekonstruált méretek: nyél h. = 14; átm. = 12; m. = 8. A töredékek méretei: nyél h. = 6,5; m. = 1,8–4.

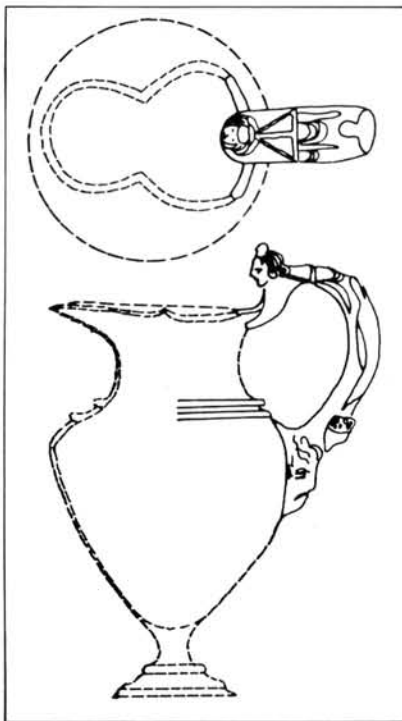
Vékony lemezből készült, perforált, sugaras elrendezésű lyuksorral ellátott szűrő összenyomódott, deformált darabjai. A perem átmetszete háromszög, a nyél evezőlapát alakú. A vége ívelten kiszélesedik.

A fenti töredékek eléggé jellegzetesek ahhoz, hogy a vízszintes nyelű, félgömbös csészéjű típusok közé besorolhatók legyenek (Radnóti 1938, 77–78; Taf. VI, 24). A továbbiakat ld. az 1. sz. alatt. Hasonló még a 24. és 37.

17. Kancsófűl

Palágyi 1981, 11, 18, 24, 37. 77.2.76., 106.

2. halom, sírgödör. A leletegyütttest ld. a 13. sz. alatt. h. = 11,2.



17. ábra. Kancsófűl

Öntött, égett, az alsó attache-nál deformálódott a támasztólap, a felső részen a peremre illeszkedő két félkör alakú kar letörtött.

Fent plasztikusan formált apotropaikus női fej emelkedik ki a felületből. Frizurája a homlok fölött szélesen felszedett, rollniba tekert és letűzött hajtincs, mögötte a fejtetőn középen elválasztott sima haj, aminek csak a nyakba lógó vége kunkorodik be egy kissé. A hajsálakat vésett vonalak adják vissza. Félhold

alakú csüngős nyakláncra ugyancsak vésett vonalas.

A forgórész hármás, plasztikus díszítménnyel kezdődik, alatta redőzött drapéria, lejjebb keresztbetett lábbal álló, zömök testalkatú gyerek, alatta gyümölcsös kosár. Az alsó attache-on széles arccsontú fej jelenik meg, dús hajfűrttel. Deformálódott és kissé megolvadt.

Ez a kancsófűl az apotropaikus fej alapján a löherelevél szájú bronzkancsók talpas változatába tartozik (Radnóti 1938, 146; Taf. XII, 68; Nuber 1972, 54–60; 200, Liste F III; Palágyi 1981, 24). Kancsó – nyeles csésze készletben fordul elő általában (az inotai leletben is, ld. 18. sz.).

Ez a kancsóváltozat eddig mintegy 15 példányban került elő, ezek többsége a Római Birodalom keleti feléből származik. Gyártása az I. század első felében kezdődött és folyamatosan a II. század második feléig tartott.

Pannoniában Érdről (Radnóti 1938, 146; Taf. L, 2), egy ismeretlen lelőhelyről (uo. Taf. XLIX, 4) és egy Intercisa környéki hamvasztásos sírból kerültek elő hasonló példányok (Szabó 1979, 251).

A VBM anyagában még a 19. sz. alatti lelet tartozik ugyanebbe a típusba.

A kancsófűl a kísérő leletek, valamint a hajviselet és a fogó többi lapos relieves díszítőmotívuma alapján az I. század végére keltezhető (Schreiber 1894, 439–469; Radnóti 1938, 146; Palágyi 1981, 18, 24).

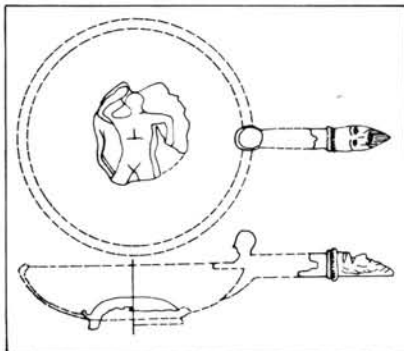
18. Umbós patera (Griffschale)

Palágyi 1981, 13, 18, 24, 43; Taf. VII, 9; XX, 2.

77.2.2., 111., 134.

2. halom, a sírgödör környékéről a római talajfelszínről. Leletegyütttest ld. a 13. sz. alatt.

Rekonstruált méretek: átm. = kb. 15; nyél h. = 9; m. = 5, umbo = 5,6; nyélvég h. = 7,3; m. = 2,3.



18. ábra. Umbos patera

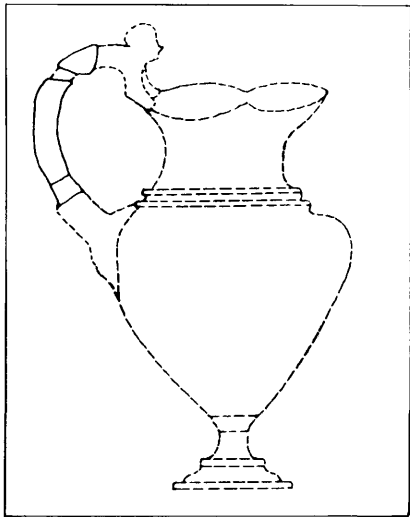
Ötött, az umbo tömören, a nyél-vég üregesen. Az utóbbi helyen belül égett anyagot találtak. Mindhárom darab a hőtől egy kissé deformálódott. Umbo: 2 összeálló töredéke maradt meg. Középpütt meztelen férfialak helyezkedik el, laza testtartásban. Bal kezét fölemeli, tenyere befelé fordul, a fej felé, a jobb karja könyökben kissé meghajlik. Kívül esztergált, domború körök vannak rajta. A nyél sima, lezárása egyrészt vízszintesen rovátkolt gyűrű, másrészt szakállas, bajuszos fej, egy kissé deformált. A haj dús, hosszú, egyenes szálú.

Az umbo és a nyéltöredék az alikariai készlet paterájának szokásos formáját mutatja (Radnóti 1938, 83–86; Taf. VI, 28; Nuber 1972, 54–56, Abb. 8.).

Ez a készlet csak a Római Birodalomban terjedt el, a barbaricumból nem ismerjük.

Pannoniában a nagytétényi kocsiletből került elő ilyen patera (Radnóti 1938, 83; Taf. XXVI, 1a–b; Nuber 1972, 54–55; Mócsy 1974, 148; Pl. 15 a).

Az inotai példány a kísérő leletek alapján az I. század végére – II. század első harmadára keltezhető (Palágyi 1981, 24).



19. ábra. Kancsófél

19. Kancsófél

Palágyi 1981, 13, 18, 24, 43; Taf. VII, 10, 15.
77.2.1., 4.

2. halom, a sír fölötti rátöltött földrétegből (Taf. VII, 15), ill. a sírgödör környékéről, a római kori talajfelszínről (Taf. VII, 10). Leletegyüttes: üveg poharak, kerámia urna és korsó, csonthenger, bronzedények (13., 15–16., 18., 20–21.), szögek, ládaveret (?), érem (?), karika, tordíró-

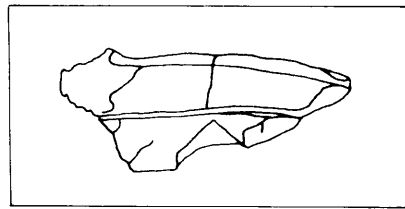
zott karperec, vastárgy és állatcsontok.

h. = 7,6, ill. 3,2; sz. = 2,3, ill. 3.

Ötött, tömör fültöredékek (2 db). A kisebbiken levélmotívum látható, ez plasztikus.

A fogórész lapos reliefes darab. Ábrázolás: delfinen lovagló Amor félprofilban, alatta bojtos sapkás, oldalt forduló férfifej, arca előtt félkör alakú villaszerű tárgy. Egy nagy repedés vonul végig a fül közepén. Lejjebb az Amor lábánál egy kerek bemélyedés figyelhető meg. Valószínű, hogy ez a fültöredék is a lóherelevél szájú, talpas bronzkancsók közé tartozik (Radnóti 1938, 145–147; Taf. XII, 68), vö. 17. sz.

Ezt a fület Palágyi S. stílus alapján a Flavius-korra keltezi (1981, 24).



20. ábra. Edénytöredék

20. Edénytöredék

Palágyi 1981, 13, 18, 24, 43.

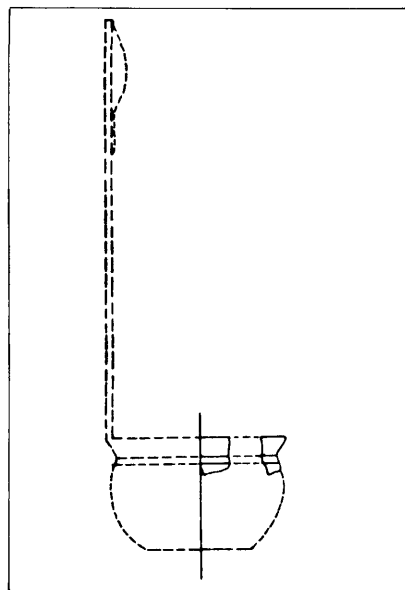
77.2.109., 143.

2. halom, a sírgödör környékén a római kori talajfelszínről. A leletegyüttest ld. a 13. sz. alatt.

h. = 7,5, ill. 4,4.

Ötött edénytöredék 2 darabban, kétszeresen bordázott, deformált.

21. ábra. Simpulum



21. Simpulum

Palágyi 1981, 13, 18, 24, 43; Taf. XX, 8–9.

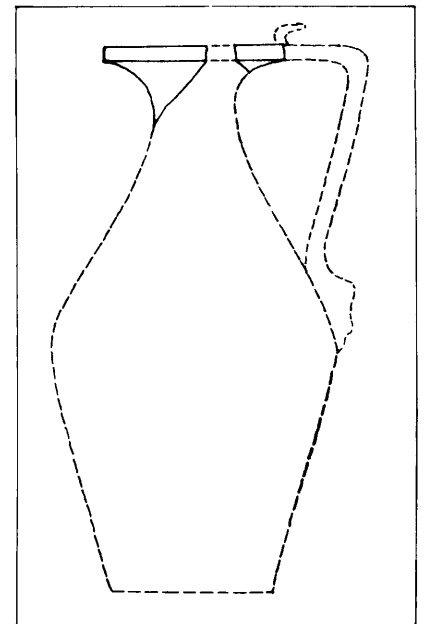
77.2.112., 136–137.

A 2. halomból a sírgödör környékén a római kori talajfelszínről került elő ez a 6 db töredék. A leletegyüttest ld. a 13. sz. alatt.

h. = 6,4, ill. 2.

Lemezből készült edény töredékei.

Enyhén kifelé ívelt darabok, tűztől deformálódott állapotban. A rekonstrukciós rajzon egy lehetséges variációt mutatunk be, ami a legvalószínűbbnek tűnik.



22. ábra. Korsó

22–27. MEZŐSZILAS

Mezőszilas (korábban: Szilasbáthás) falu Ny-i oldalán, a sárbogárdi út mellett kb. 1 km hosszan 3–4 m magas halmok sorakoztak, amelyeket e század elején kezdtek elhordani. Emiatt feltárásukra 1904-ben került sor. A megfigyeléseket Németh József, szolnoki gimnáziumi tanár és Kovács Ignác végezték. Az első három tumulusban észlelt jelenségekről és leletekről Németh J. számolt be (ArchÉrt 25, 1904, 246–248). A leletek 2 terra sigillata-tál kivételével, amelyeket a MNM-nak ajándékoztak, a veszprémi Bakonyi Múzeumba kerültek. A részletes publikációt Kiss Á. készítette el (1957, 40–49).

22. Korsó

Németh 1904, 246–248.

63.243.1.1. és 63.243.1.5.

Az I. halomban került elő (Németh 1904, 247). Kísérő leletei: kerámia tál (Kiss 1957, 40–41; I. t.

2.), bögre (uo. I. t. 3.), korsó (uo. I. t. 4.), tányér (uo. I. t. 6.), kékeszöld üvegpalcak (uo. VII. t. 2.), bronzkorsó töredékei (23.) (Németh 1904, 247), noricum-pannoniai bronz fibulatöredék (Kiss 1957, 40–41; VI. t. 6.), erős profilú fibulatöredék (uo. VI. t. 7.), összeolvadt bronzdarab vásonmaradvánnyal (Németh 1904, 247), pár darab csipkés szélű, átlukasztott bronzlemez (uo.) = bronzszűrő (24.), 6 db bronzszög, vas, csonttöredékek (Németh 1904, 247).

Perem átm. = 9,3; falv. = 0,1.

Vastag, erős bronzlemezéből kialakított szögletes perem 2 darabja. Egy helyen kissé csorba. Felületén kb. 1 mm átmérőjű fehér szemcsék vannak. A perem ép, de a nyakrész töredékes.

Ezek a darabok arra engednek következtetni, hogy az eredeti korsó a késő La Tene – koracászárkori széles, bő szájú lemezkorsók közé tartozott, mivel a szájkiképzés azokkal mutat rokonságot. Három típust különít el ezen a csoporton belül J. Werner, aki mintegy 23 példányt gyűjtött össze ezekből (1954, 43–51). Itt nincs lehetőség további, finomabb osztályozásra, mivel hiányzik a fül. A csoport fő elterjedési területe az Alpok vidéke (Werner 1954, 67, Liste A), de szórva is előfordul a szabad Germaniában is (Eggers 1951, 170–171, Beilage 52; Typ 122; Karte 37).

Tartománybeli analógiaként egy ismeretlen lelőhelyű korsót említhetünk (Radnóti 1938, 162; Taf. XXXIX, 1; Werner 1954, 49; 67, A–15).

Az itt tárgyalt edénytöredékeket a kísérő leletek az I. század végétől a II. század közepéig terjedő időszakra keltezik (vö. Kiss 1957, 50).

23. Korsó

A lelőhelyet és a leletegyüttest ld. a 22. sz. alatt.

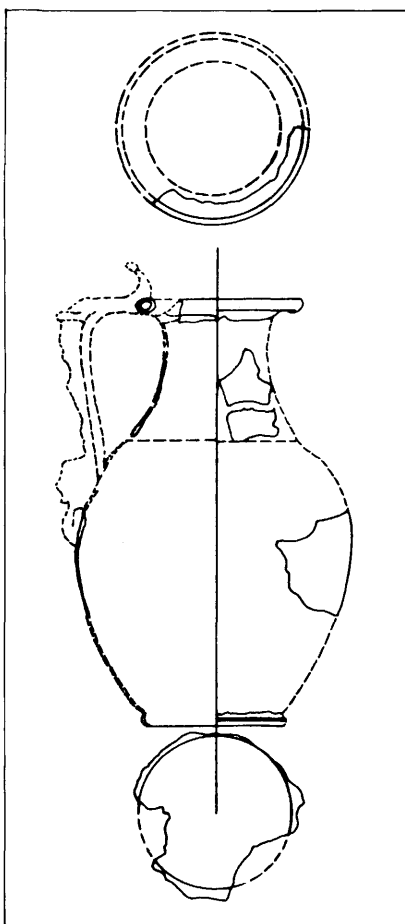
63.243.1.2–3., 6–8.

Perem átm. = 8; talp átm. = 6,7.

Lemezből kalapált edény. A perem kerekén visszahajló „csöves” (Németh 1904, 247), a nyak és a has töredékei kb. 1 mm vastagságúak, íveltek. Van közöttük deformálódott, kissé összeolvadt töredék is.

Viszonylag épen maradt meg a sima, díztelen lemezfenék, mindössze 2 helyen tört ki belőle egy-egy kisebb rész.

Ezek az edénytöredékek a tagolt felületű korsókhoz tartoznak (Radnóti 1938, 159; Taf. XIV. 77; Cahen-Delhay 1970, 131), pontosabban azoknak egy Kelet-Alpok vidékén készült változatához. A korsót a leletegyüttes az I. század végére – II. szá-



23. ábra. Korsó

zad első felére keltezi (Kiss 1957, 50).

24. Merítő vagy szűrő

A lelőhelyet és a leletegyüttest ld. a 22. sz. alatt.

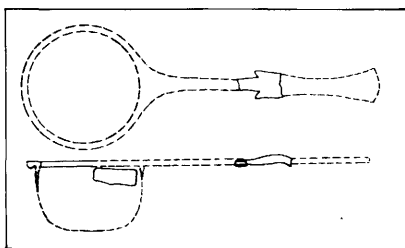
63.243.1.4.

h. = 6, ill. 5; v. = 0,15, ill. 0,1.

Öntött nyéltöredék, kalapált lemezcsésze töredéke. Evezőlapát alakú nyél középső része ez a darab, kissé deformálódott állapotban maradt meg. Sima, enyhén ívelő csésze része a másik töredék.

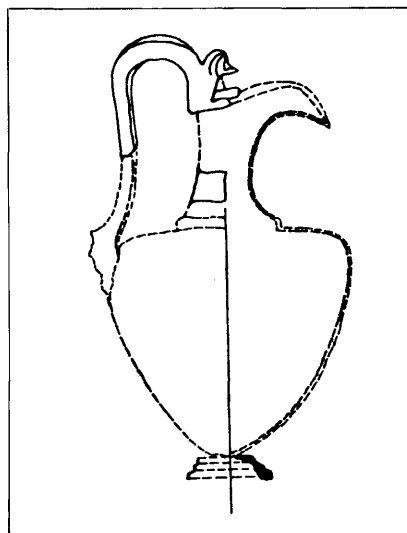
Ez a két darab vízszintes nyelű merítő vagy szűrőedény töredéke (ld. 1. sz.). Hasonlóak még ebben az anyagban a 16. és 37.

24. ábra. Merítő szűrő



25. Kancsófül- és nyaktöredék
Radnóti 1938, 139; Kiss 1957, 49; VI. t. 3.; Radnóti 1960, 108; 122, Nr. 33.; Balty 1965, 55, N° 74; Number 1972, 150; 204, Liste G VIe6; 217, Grabliste 132.

55.212.52–53. (= régi ltsz.: 463–4; gyarapodási szám: 585), 55.271.162.



25. ábra. Szűknyakú kancsó

A IX–XI. tumulusokból származnak a töredékek. Ugyancsak innen kerültek elő még a következő leletek: ládika bronzverete, vaszár, 16 db kalaposfejű bronzszög, bronzfibula, ω-fülű tál fogantyúja (26) (Kiss 1957, 49).

h. = 7; sz. = 0,8–1,2.

Mindhárom öntött és töredékes. A fülön fent van 2 egymás felé fordított trapéz alakú, a fülfelületből alig kiemelkedő lapos tag. Valószínű, hogy lereszelt öntőcsap.

A lóprotomé kezdetlegesen modellált, az előrenyúló hegyes pofa kutyára vagy rókára emlékeztet. A sörényt 3 mélyen vésett függőleges vonal, ill. közöttük széles lapos vátját vízszintes vonalak jelzik. A testrésztöredéket elnagyoltan egymás mellé tett síkokkal adják vissza. A két mellő végtag a kancsó ferdén levágott szájára illeszkedett rá. A forgórészen lefelé futó S-motívumok vannak, ezek is vésettek. Az egész fül egy kissé féloldalas, a hőtől deformálódott.

A nyakrész összehajlott csőszerű állapotban van.

Ezek a töredékek egy szűknyakú kancsóhoz tartoznak (Radnóti 1938, 137–144; Taf. XIII, 71; Eggers 1951, 171, Beilage 53; Typ 127; Radnóti 1960; Balty 1965). A típus elterjedési területe az egész Római Birodalom, de előfordulnak a szabad Germaniában is. Eddig kb. 150 példányt tettek közzé.

Pannoniában eddig a típus a következő lelőhelyeken került elő: Vindobona-Wien (Radnóti 1938, 140; Radnóti 1960, 108, Nr. 51.; Balty 1965, 53, N° 38; Nuber 1972, 70; 150; 204; 216), Müllendorf (Radnóti 1938, 143; Taf. XLIV, 4; Radnóti 1960, 112), Savaria-Szombathely (Radnóti 1938, 141; Radnóti 1960, 108; 122, Nr. 50.; Balty 1965, 57, N° 93), Környe (Radnóti 1938, 141; 143; Taf. XLVIII, 3-3a; Radnóti 1960, 112; 122, Nr. 44-45.; Balty 1965, 26; 43, 52, N°s 36, 92), Brigetio-Szőny (Radnóti 1938, 140-141; Radnóti 1960, 108; 112, Nr. 46-48.; Balty 1965, 26, 43-44, 53, 55, 57, N°s 37, 75, 99; Pl. XI, 3, 5; Paulovics 1942, 227; XXXII. t. 6.), Somodorpuszta (Radnóti 1938, 143; Taf. XLVIII, 2-2a; Radnóti 1960, 103; 122, Nr. 43; Balty 1965, 57, N° 91; Nuber 1972, 69; 171; 174; 204; 217; Bónis 1978, 105-110, 114-121; Abb. 4-9), Békásmegyér (Radnóti 1938, 141; Radnóti 1960, 108; 118; 122, Nr. 42.; Balty 1965, 57, N° 98), Aquincum-Budapest (Radnóti 1938, 140-144; Radnóti 1960, 108; 122, Nr. 39-41.; Balty 1965, 56-57, N°s 88-90; Nuber 1972, 150, 168; 204; 217), Intercisa-Dunaújváros (Radnóti 1938, 137; 140; Taf. XLVIII, 1-1a; Radnóti 1957, 198; 213-214; 218, 222, Nr. 21., 59.; Radnóti 1960, 108; 122, Nr. 36-37.; Balty 1965, 52, 56, N°s 35, 87; Nuber 1972, 70; 150; 168; 204; 216; Vágó 1971, Taf. XLVII, 1), Vajta (Radnóti 1938, 139-140; Taf. XLVII, 2-2a; Fülöp 1949, 42; Radnóti 1960, 108; 122, Nr. 34.; Balty 1965, 52, N° 34; Bánki 1972, 48-50, N° 33; Nuber 1972, 151; 174; 204; 217), Káloz (Radnóti 1960, 108; 122, Nr. 38.; Balty 1965, 57, N° 97; Nuber 1972, 169; 172; 174; Bónis 1981, 114; 116; 141), Sárbogárd-Alsótöbörzsök (Radnóti 1938, 140; Bánki 1972, 57, N° 38; Nuber 1972, 204; 217), Keszthely-Újmajor (Radnóti 1938, 141; Nuber 1972, 151; 204), Pölöske (Radnóti 1938, 139-142; Taf. XLVIII, 1-1a; Alföldy 1960, 6), Gölle, Uzd pusztá (Radnóti 1938, 144; Kocztur 1964, 53), Cece (Radnóti 1938, 144; Radnóti 1960, 108; 122, Nr. 35.; Balty 1965, 56, N° 86; Pl. XVI, 2), Nagydorog (Radnóti 1938, 12; 142; Radnóti 1960, 107; 122, Nr. 35.; Balty 1965, 56, N° 86), Szalacska (Radnóti 1938, Taf. XLIV, 7), Dalj (Pinterovics 1954, 29; Radnóti 1960, 108; 121, Nr. 29.; Balty 1965, 26; 43-44; Radnóti 1960, 108; 121, Nr. 27-29.; Balty 1965, 26; 43-44, 56, N°s 30-31, 85; Radnóti 1938, 144; Antička bronzá 125, N° 221), Sisak (Radnóti 1938, 140; Radnóti 1960, 108; 121, Nr. 30.; Balty 1965, 26; 43-44, N° 73), Ljubljana (Radnóti 1938, 140; Radnóti 1960, 108; 121, Nr. 32.; Balty 1965, 53, N° 33) és ismeretlen lelőhelyű példányok (Radnóti 1938, 139; 142; Radnóti 1960, 108; 122, 124, Nr. 52., 88.; Balty 1965, 57, N°s 84, 100).

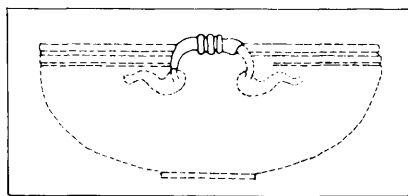
A mezőszilasi kancsófül állatprotoméja egy formázásban járatlan kézre vall. A fogó díszítménye provinciális típusú és kivitelű. Ez a fül helyi készítmény, kérdéses csak az, hogy egy pótlásról van-e szó, vagy pedig az I. század végén – II. század elején itt dolgozó – bronzkancsókat gyártó –

műhely termékéről. Sajnos, az összeolvaszt kancsónyak erre semmilyen információt nem ad.

26. Tál fogantyú
Kiss 1957, 49; VI. t. 4.
55.272.17. (=465)
IX–XI. tumulusok, vö. 25. sz.
h. = 4.

Öntött, tömör bronzfogantyú töredéke. Középpont 3 gyűrű van. Bal oldalt az elvékonyodó résznél, jobb oldalt közvetlenül a gyűrű mellett tördött.

Ez a fogó az ω -füles tálak (Eggers 1951, Type 99–101) egyik típusát képviseli (Radnóti 1938, 127–131; Taf. XII, 60). Vö. 13. sz.



26. ábra. Tál

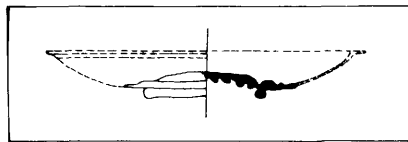
27. Kézmosótál umbója
55.213.1.

Szörványtelep a halomsírokból. Kovács Ignác ajándékozta 1908-ban a múzeumnak.
Átm. = 9,6; m. = 4.

Öntött és esztergált umbo, amiről a fal körben leszakadt. Kettős kör között plasztikus borda van az umbo díszítetlen.

A talpgyűrűn belül 3 erőteljes, domború borda, középen pedig a 8. sz. darabnál leírt homorúan behajló, megjelölt középpont nélküli belső kör figyelhető meg. Restaurálatlan, vékony zöld patinája van.

Ez a töredék is a nyeles kézmosó tálak közé tartozik, azoknak az umbós típusába (Radnóti 1938, 94; Taf. VII, 33). Vö. 8. sz.



27. ábra. Umbo

28–30. NAGYDÉM

A szakirodalomban *lararium*ként vált ismeretessé ez a leletegyüttes, ami valójában egy, a többnyire III. században elrejtett, pannoniai kincsleletek közül (Ászár, Balozsamegy-

gyes, Igar, Rábakovácsi, Pápasalamon, Szalacska, Tamási). Ezt a kincset bronzveretes faládba helyezték, majd elásták. 1906 tavaszán paraszt suhancok bukkantak rá (Rhé 1908, 119), akik azonnal széthordták (Éri 1963, 27–38). A Bakonyi Múzeum akkori munkatársai tudomást szerezvén róla, azonnal harcot indítottak megszerzéséért és megmentéséért. Ez hosszadalmas huzavona után sikerült (Éri 1963, 27–38). A lelőhely neve: Hathalom. Uradalmi földön került elő, amelyik előbb a bér-lő, majd a tényleges tulajdonos adatai értelmében Nagydém község határában feküdt. A szomszéd falu Gic. Nyilvánvalóan az egyik itteni lakos ideiglenes birtokába került a 28. sz. mély tál egyik szőlőleveles attache-a (Radnóti 1938, 133). A későbbiekben azután a közigazgatás változása szerint Középrépas pusztá, ill. Répás közte II helynév is fölmerült lelőhelyként (MRT 4, 1972, p. 169, 51/2. számú lelőhely). Ma Bakonytamási községhez tartozik az egykori lelőhely.

A leletegyüttesre vonatkozóan a VBM adattári dossziéinak áttanulmányozása után az alábbi kép bonkatozott ki:

A láda tartalma egy szentély felszerelési tárgyait rejtette. Ezek között voltak istenszobrocskák (Apollo, Lar), bronzedények (mély tál: 28–29. sz., korsó: 30. sz., füstölő, mécsesek) és áldozati eszköz (tör vagy kés). Ez az összetétel látszik valószínűnek az iratok szerint. A 28. sz. mély tál az első közlésben egy szabálytalanul csipkézett szőlőleveles attache-sal jelenik meg (Rhé 1908, 119–127, 3. kép). A második és a harmadik attache-ról nincs semmilyen információ sem a szövegben, sem az illusztrációkon. Ugyanígy veszi át Radnóti A. is (1938, 132; Taf. XXXVIII, 3). A tárgyon viszont mindhárom tartótagnak igen jól látszik a helye. Talán az eleinte Gic-Hathalom lelőhelyű, majd Gicsithalomra módosított (Radnóti, i.h.) attache-ban kell keresni az egyiket.

Szó esik Rhé Gyulánál a „fedő”-ről, ami vékony bronz, ill. réztárgy volt . . . már a helyszínen teljesen szétzúzódott, ebből töredék sem került a múzeumba” (1908, 119). Mégis őriz a VBM a 28. sz. mély tálal azonos leltári számon egy másik mély tál peremet is. Meg kell jegyezni, hogy a 28. sz. teljes pereme megvan, tehát kizárt dolog, hogy annak a töredéke legyen. Így az alábbi látszik valószínűnek: a ládában alulra tették a jobb állapotban lévő mély tálalt (28.) és ebben helyezték el az Apollo és a Lar szobrot. A tetejére ráboríthattak egy másik mély tálalt

(29.), ami összetört, amikor az eke beleakadt.

28. Mély tál

Rhé 1908, 119–127, 3. kép; Radnóti 1938, 133; Thomas 1964, 283; Thomas 1965, 22; MRT 4, 1972, p. 169, 51/2. sz. lh. 55.187.4.

m = 8; perem átm. = 32; fenék átm. = 26.

Vékony bronzlemezből készült, kalapált, meredek falú mély tál erősen sérült állapotban. A perem egy helyen, az oldalfal több helyen elrepedt. Feneke kb. 2/3 részben hiányzik. Kívül egymástól arányos távolságban 3 ezüstös folt található. Ez feltehetően a forrasztásnál használt óntartalmú vegyület nyoma. Fönt, a perem alatt 1x2, lejjebb a törésvonal közelében 1x3 hornyolt vonalpár mutatkozik, a fenéken pedig 1x2. A belső oldalon folyamatos, szürke színű bevonat látszik több helyütt. Itt is vannak hornyolt vonalpárok: a perem alatt 1x3, lejjebb az oldalfalon 1x2, a fenéken 1x2.

Attache. Öntött. Eredetileg 3 volt belőle. Az oldalfalhoz támaszkodó rész szőlőlevél alakú, a kengyel félköríves, vége pedig stilizált madárfej.

A rendelkezésünkre álló töredékekből rekonstruálni lehet a meredekfalú mély tálat (Radnóti 1938, 132–133; Taf. XII, 62; Eggers 1951,

167, Beilage 31; Typ 83), amit 3 karikával függesztettek föl a háromlábúra (Kraskovská 1978, 20–21; Pl. XVIII, 4).

A VBM anyagában hasonló ehhez a 2. és a 29. sz.

A nagydémi lelet mély tálja már a II. század végén földbe kerülhetett. Használati ideje nem lehetett túl hosszú, legfeljebb egy emberöltő, így készítésének időpontjául a II. század közepét jelölhetjük meg.

29. Mély tál

Rhé 1908, 119.

55.187.4. (?)

H. = 10; 6,8; 8,1; m. = 6,9.

3 töredék, közülük 2 összeillik. Öntött, majd kalapált lemezedény. A perem alatt közvetlenül, ill. az oldalfalon 2x2 és 1x3 hornyolt vonal fut körbe. A felső két vonal között található egy szürke folt. Belül a perem alatt 1x3 hornyolt vonalköteg látható.

Meredek falú mély tálhoz tartoznak ezek a töredékek (Radnóti 1938, 132–133; Taf. XII, 62; Eggers 1951, 167, Beilage 31; Typ 83).

Hasonló az itt tárgyalt anyagban a 2. és a 28. sz.

30. Korsó

Rhé 1908, 119; Radnóti 1938, 163; Taf. XLI, 1; Thomas-Szentlélek 1959, 32; XXIV. t.; Éri 1963, 27–38; Thomas 1964, 283–286; Taf. 179, 182; Thomas 1965, 21; Thomas 1970, 6; Mithay 1971, 31; MRT 4, 1972, p. 169, 51/2. sz. lh. 55.187.3.

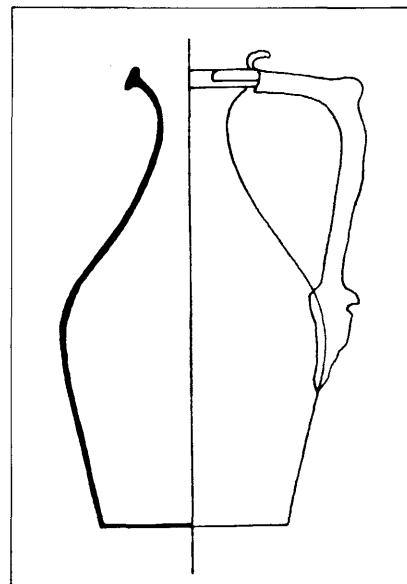
A korsó a 29. sz. mély tál mellett volt a földben (Rhé 1908, 119).

M. = 20,4; perem átm. = 6,9;

talp. átm. = 9.

A fülé öntött és utólagosan megmunkált, az edényttest öntés után kikalapált. Tagolatlan és díszítetlen felületű, de polírozott. Befelé ívelő, széles perem zárja le a tölcésrés szájnyílást. Az edény a nyakánál a legszűkebb, innen lefelé fokozatosan szélesedik. Az összmagasság felénél egy kissé lejjebb éri el a legnagyobb kiterjedését. Zömök, vaskos darab, de mégis hajlékony ívelésű. Az oldalfal lent az alján megrepedt, s kissé összenyomódott. Feneke nincs.

A fül fönt az edényszájánál stilizált madárfejek és levélmotívumok kombinációjából áll. A vízszintes részt egy stilizált levél választja el a függőlegestől. Ez utóbbit középen egy jobbra néző, mezítelen férfialak áll, vállát redőzött lepel borítja, jobb kezében valamilyen füles tartóedényt fog, felemelt bal kezében pedig mericét. A férfialak lábánál egy kicsi négylábú állat tűnik elő, ez valószínűleg kecske, mert hosszú nyaka van.



30. ábra. Korsó

Az ifjút kb. háromnegyed nézetben ábrázolták. Lejjebb az alak lába alatt egy kis részlet kitörött, majd a lezárás következik, ami 3 virágsziromból áll. A támasztópajzs szélei körben le-törtek. Rajta relíeffben párducson lovagló bacchász kiterjesztett karokkal, féloldalt fordulva. Mögöttük thyrsos botot látunk.

Ez az edény a tagolatlan felületű, domborműves fülű korsók típusába tartozik (Radnóti 1938, 163–165; Taf. XIV, 79), azoknak a késői, sima felületű alcsoportjába (Raev 1977, 621).

Ez a forma fölöttébb elterjedt a Római Birodalom tartományaiban, de a határokon kívül nem. Az eddig ismert példányok zömében I. és II. századiak.

A pannoniai lelőhelyű darabok között egy ép korsó van Sopronból (Radnóti 1938, 162–163), a többi fül Brigetióból (uo. 166; Taf. XLII, 7), ismeretlen lelőhelyről (uo. Taf. XLII, 6), ill. Kemencs-szentpéterről került elő (MRT 4, 1972, 129, 37/6. sz. lh.; XXIV. t. 4.).

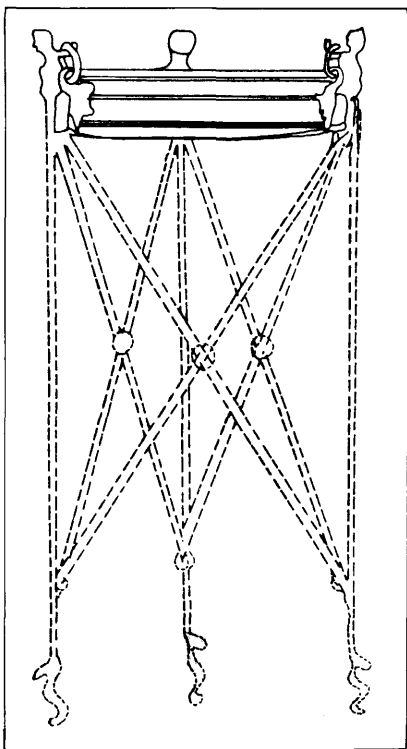
A nagydémi korsót a dionysziakus motívumok alapján a II. századra keltezzük (így MRT 4, 1972, p. 169). Összehasonlítva ezt az edényt a fent idézett pannoniai lelőhelyű korsókkal kitűnt, hogy azoknál sokkal gazdagabban díszített. Az ábrázolt jelenetek gyakran előfordulnak a galliai korsókon (Tassinari 1975, 65–66, N° 170, további irodalommal). A hasonlóságok oly mértékűek, hogy arra kell gondolnunk, hogy ez az edény is ott készült.

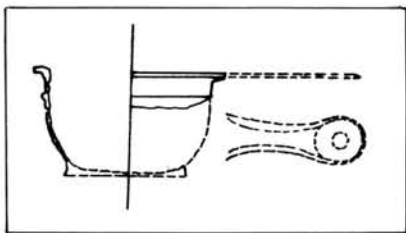
31. ÖSKÜ

Serpenyő töredék

Kiss 1957b, Nr. 81.; MRT 2, 1969,

28.-29. ábra. Medence





31. ábra. Serpenyő

p. 162. 37/10. sz. lh.
55.273.43.

Aranyoskút, római telep, 1955. évi leletmentés. Ugyaninnen származik egy vaskés, ólomtörredék és római kori házikéramia.

m. (tör.) = 2,8; perem átm. = 14.

Öntött, de vékony falú serpenyő íveltlen hajlító peremtörredéke folytatódva az oldalfal kis részletével. Kívül egy plasztikus lécz, belül egy vésett vonal van rajta.

Az itt rendelkezésre álló töredék a korongos nyelű serpenyők csészéjével mutat hasonlóságot, ezért Radnóti A. 14–16. típusainak darabjai közé sorolhatjuk (1938, 50–60; Taf. III, 14–16.)

A hasonló pannoniái példányokat a 11. sz.-nál részletesen felsoroltuk. A 31. sz. példányt a kísérő kerámia alapján a II. század végére – III. század elejére lehet keltezni.

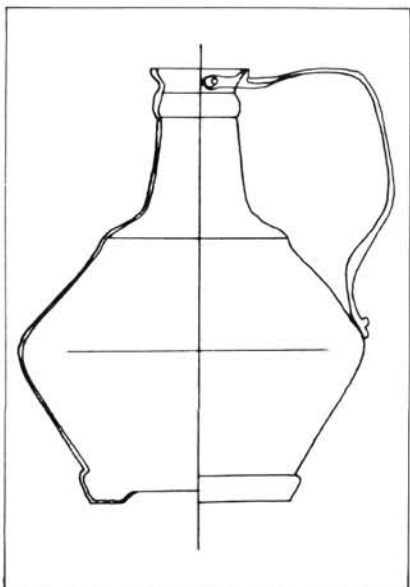
32. PALOZNAK

Kancsó

Palágyi 1972, 111–113, 7. és 9. kép. 71.8.1.

Hampaszkút 939. hrsz. Római szarkofág, másodlagos beletemetkezés melléklete.

32. ábra. Kancsó



Hagymafejes fibula, bronz csat, vaskés, vas méceses, vas akasztó horog, vasgyűrű, üveg pohár és üvegpalack kíséretében került elő.

M. = 20,5; perem átm. = 3,9;

talp átm. = 7,8.

Kalapált lemezdedény. Füle lemezcsíkból készült és hozzászögelték az edény nyakához és hasához. Szájnyílása kör alakú, pereme függőlegesen álló, egyenes, körbevágott. A nyaka hengeres, egy gyűrűvel fönt, lent pedig egy enyhén lejtős lépcsőig tart. A has két egymásnak szembefordított csonkakúp formát mutat. Feneke külön lemezdarabból készült, kalapált talpgyűrűs és forrasztással illesztették az edénytesthez. Foltozott.

E tárgy vállas lemezkancsó volt (így Palágyi 1972, 113. A típusról ld. Radnóti 1938, 154–155; Taf. XIV, 83; Raev 1976, 157–159, Typ II.; Raev 1977, 616–617, Typ Straldza; Bolla 1980, 33–39, Typ IIe). Megállapították, hogy ez a vizes kancsók egyike volt. Elterjedési területe Moesia, Thracia, Italia, Dalmatia tartományokra esik, de szórványosan előfordul Galliában és Britanniában is.

Pannoniában az alábbi lelőhelyeken kerültek elő ilyen típusú kancsók: Siscia-Sisak (Radnóti 1938, 154), Vinkovci (uo.), Lorenziberg (uo.), Kuzmin (Slavnic 1952, 60–63; T. CI, 2), Zomba (Bónis 1983, 108–111; 122, Abb. 11.), Intercisa (Radnóti 1938, 154; Radnóti 1957, 203, 220–221, Nr. 33, 52; 1983-ban 14 db vállas lemezkancsónak került elő a táborból, ld. Szabó 1987, s.p.), Keszthely-Újmajor (Radnóti 1938, 154), Keszthely-Fenekpuszta, erőd, 6 kancsó töredékekben (Müller 1978, 20, 7. kép 3–6; 9. kép 1.), Somogyvár (Koeztur 1964, 139), Szalacska (Radnóti 1938, 154), Szőny-Füzítő pusztá (uo.), Müllendorf (uo.: 2 példány), Carnuntum-Bad Deutsch-Altenburg/Petronell (uo.: 3 példány).

A paloznaki kancsó a vállas lemezkancsók későbbi változatát képviseli, mert lépcsős vállú. Ugyanilyen az idézettek közül az egyik intercisai (Radnóti 1957, Nr. 52), a Keszthely-Újmajori és 2 carnuntumi példány (Mus. Carnuntinum 1672, 1676). Általános keltezésük a IV. század. Az itt tárgyalt példány a IV. század második felére keltezett (Palágyi 1972, 111–113). Készítésének kora sem sokkal előbbi, kb. a IV. század közepe, s mintegy 30–40 év használati időt tételhetünk fel.

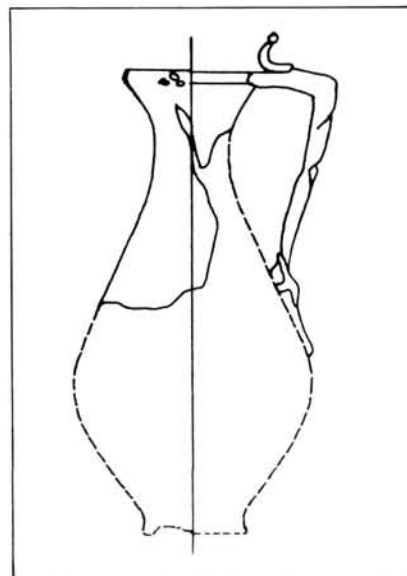
33. PÁPASALAMON

Korsó

Szabó 1981, 54, N° 4 (= XI); 5. kép 2; 6. kép; MRT 4, 1972, p. 211, 64/1. sz. lh.

55.170.1–2.

Kincslelet, a köztemető melletti homokbányában találták 1923-ban.



33. ábra. Korsó

2 évvel később került be a múzeumba Kajcsos István gyűjtéséből.

Kísérő leletei a következők: bronztárgyak – ládikaveretek, pánatok (Gáspár 1980, 77–86), tükör, szőlőlevél idomú edényfűl; kerámia-törredékek; vasak – patkó, lándzsa, pajzsdudor. Ma már csak a ládika és a bronzkorsó azonosítható.

m. (tör.) = 12; perem átm. = 7,2; fül h. = 16,2.

A korsóból csak a száj és a nyak néhány töredéke, valamint a fül maradt meg. A fül öntött, az edénytest kalapált.

A fülön jobb oldalt a madárfeje letörött, bal oldalt csak a csőr. Középen van egy gombban végződő hússos levél. A függőleges fogón fönt 2 vésett vonal, középen pedig 4, amely térdet imitál, alatta formázott alsó lábszár, majd sarus jobb lábfej következik. Plasztikus kidolgozású, de utólagosan is megmunkált.

Ez a korsó az emberi lábfejjel, ill. lábszárral díszített fülű típusba tartozik (Radnóti 1938, 167; Radnóti 1957, 205; Tassinari 1973, Types I–XI.; Raev 1977, 621, Beilage 4, Typ 16; Szabó 1981, 52–64; Ruprechtsberger 1985, 61–72), a keleti változathoz.

Pannoniából egy hasonló fület ismerünk, ez lelőhely nélküli darab (Szabó 1981, 54, N° 5 = XII.; 8. kép 2.).

A Római Birodalom határain belül mintegy 60 példány került elő eddig a nyugati és a keleti változathoz együttesen.

Keltezésük: II–III. század. Sajnos, ennél pontosabban nem keltezhető a pápasalamoni példány sem. Ha-

sonló kincsletek kerültek elő a tartományban Nagydémről, Igarról, Tamásiból, valamint Pécs-Homokbánya dűlő lelőhelyéről. Faládjában rejtették el a tamásit, Pécs-Homokbánya dűlőit és a pápasalamonit. Az összetétel változó, de a visszatérő elemek között szerepel az emberi lábfejjel díszített fülű korsó (Pécs-Homokbánya dűlő, Pápasalamon és Igar).

34–35. SOMLÓJENŐ

Ürgedomb DNY-i lejtő, urnasír. Bronzvödör (34.) mint urna, ezüsttányér (35.) mint urnafedő, aranygyűrű, szárnyas nyíl, tokos vasszögony, 3–4 csontnyelű vaskés mellékletként került elő 1912-ben.

A Veszprém vármegyei Múzeumi Bizottság és Múzeumegylet együttes évi Jelentése 1912-től 13skk; Radnóti 1938, 94, 108–112; Taf. XXIX, 1–1a (35), XXXI, 2 (34), Thomas-Szentlélek 1959, 25; T. X.; MRT 3, 1970, 193, 50/3. sz. lh.; 12. t. 1, 4, 5.

34. Vödör

55.191.2.

m. = 28,5; perem átm. = 23;

fenék átm. = 18.

Öntött a fül, a 2 attache és a vödörtest is, de ezt az öntés után kialakították. Az utólagos megmunkálások közül hornyolást, vésést, poncolást, esztergálást lehet rajta látni.

Széles, bő szájnálása, vízszintes pereme, hengeres nyaka, kiugró ívelt válla van. Itt a legöblösebb, majd lefelé folyamatosan szűkül, legalul viszont enyhén kiszélesedik és talp-

gyűrűt alkot. Az alján belül, a középpont mellett 3 hornyolt, koncentrikus kör figyelhető meg, a gyűrűnél pedig egy. Díszítés: a fülön fent, középen kannelúrázott gyűrű és fogó hosszanti árkolással, alatta 2–2 visszahajló levél, alatta poncolt pontsor, ill. a visszahajló, állatfejes végeken még vésett vonaldíszek is találhatóak. Ez a fül két oldalt karikás attache-okba kapaszkodik. Ezeknek a díszítménye egy három alakos kompozíció. Középen egy pálmagalléros női fej helyezkedik el, 2 oldalán pedig egy háromszög alakú, előrenyúló, kissé stilizált állatpofa. A szemeket és a szörzetet vésett vonalak jelzik. A 3 alak egybetartozását a formán kívül még egy díszítő motívum is hangsúlyozza. Ez egy hullámos vonal, amely poncolt pontsorból áll. Az állatfülektől indul, s a női fej nyaka alatt húzódik, majd oldalt fölemelkedve a másik állatfejhez tart. Radnóti A. Scylla ábrázolásnak tartja ezt és a hellénisztikus kor művészetéből származtatja (1938, 94–112). A vödör vízszintes peremén fonott szalagdísz van, középen poncolt pontsorról, oldalt befelé ferde vonalkázással. A nyakon kívül 3 párban körbefutó honyolások mutatkoznak. Belül, a perem alatt, egymástól kis távolságban 2 vésett vonal fut körbe.

Ez a vödör vagy más néven situla típus a nevét az arcus attache-ról kapta (Radnóti 1938, 94–112; Eggers 1951, 57; 161, Beilage 13; Karte 16; Typ 24; Wielowiejski 1985, 175–179). Ez az edény az asztali ivőkészlethez tartozott (Radnóti, i.h.).

Ezt a típust Dél-Itáliában gyártották, a capuai bronzedényművészség terméke (Willers 1907, 26). Gyártási ideje az I. század első negyede (Zahlhaas 1972, 153). Elterjedési területe Italia, Pannonia, Germania és a barbaricum.

Pannoniából néhány fültörédket lehet idézni, amelyek nagy vonalakban hasonlítanak a somlójenőihez, de silányabb kivitelűek: Vinkovci (Radnóti 1938, 94–112), Slankamen (uo.), Brigetio-Szőny (uo.), Kemenesszentpéter (MRT 4, 1972, p. 129, 37/6. sz. lh.; 24. t. 3.), Schwechat (Neumann 1968–1971, 302, Abb. 1,1; 2,4), Szőlőgyörök (Horváth 1981, 77; 8. kép, 16. kép la–d).

A somlójenői példány sírba kerülésének a kora az I. század végére – II. század elejére tehető (Alföldy 1960, 1–12). Használati ideje kb. 70–80 év.

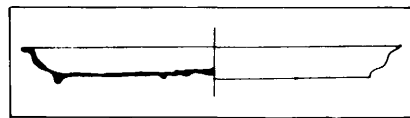
35. Ezüst tányér

55.191.1.

m. = 3; perem átm. = 30;

talp átm. = 27.

Öntött, esztergált, vastag falú, lapos edény. Oldalfala S-vonalban ívelt.



35. ábra. Ezüsttányér

Alacsony, keskeny talpgyűrűn áll. A középpont körül egyenlőtlen távolságban 4 plasztikus kör helyezkedik el.

Ez a lapos, ezüst tányér (Drexel 1. forma) Itáliában, Germaniában, Raetiában, Britanniában és a Római Birodalom határain kívül került elő. Itáliában gyártották.

Pannoniában Babóton találtak egy hasonló példányt (Radnóti 1938, 93). A somlójenői darab készítése ideje az I. századon belül pontosabban nem határozható meg. A földbe az I. század végén – II. század elején került.

36. SOMLÓ

Vödörfül

MRT 3, 1970, 214.

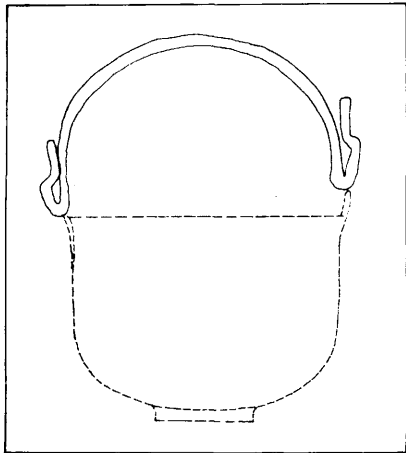
55.164.5.

Vétel, 1906. VIII. 30-án. Egy gyöngyszemmel és egy kis bögrével került be a múzeumba.

Átm. = 21,5.

Öntött, nyolcszög átmetszetű kenyele van és az erősen stilizált madárfejekben végződik.

A váli típusú vödörkhöz tartozik. Vö. 6., 9. és 42. sz.



36. ábra. Vödörfül

37. SZENTKIRÁLYSZABADJA

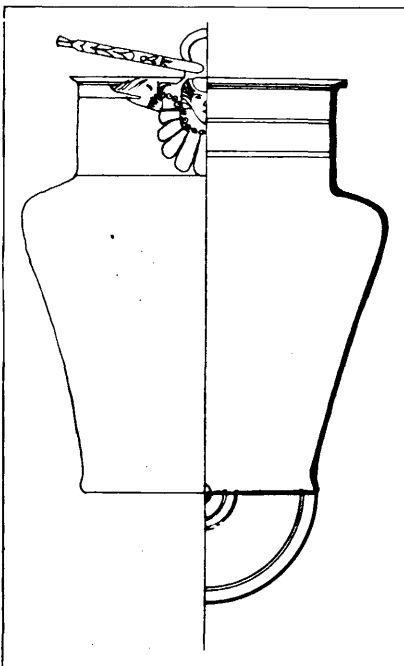
Szűrő

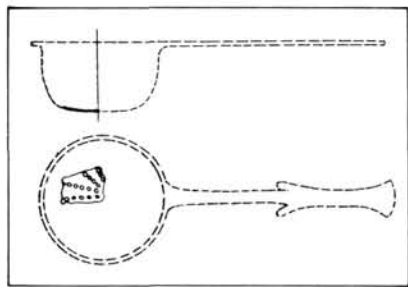
Thomas 1964.

55.240.745. (rég. szám: 59/1943)

Romkút, I. épület 4. helyiség, É-i belső szöglet.

34. ábra. Vödör





37. ábra. Szűrő

h. =

Vékony, kalapált bronzlemezből készült szűrőalj. A lyuksor sugaras elrendezésű.

Ez a darab egy vízszintes nyelű szűrő kitorított része. Ld. ezekről az 1., 16. és 24. sz.

38. VESZPRÉM MEGYE

Kancsó

Radnóti 1938, 155; Taf. L, 4.

55.275.154.

m. = 12; perem átm. = 7, ill. 6;

talp átm. = 5.

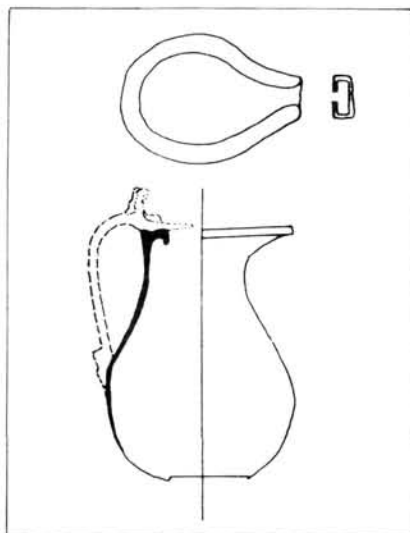
Öntött edény. Hasa behorpadt. Feneke hiányzik. Zömök, hasas kiöntős szájú edény. Különleges jellemzője, hogy a nyakon ülő, kiszélesített, profilált perem derékszögben befelé hajlik.

Ez az edény a csőrös kancsók, római korban nem túlságosan népes családjába tartozik (Radnóti 1938, 155–156; Taf. XIII, 76.).

Több példány származik itáliai lelőhelyről, de szórványos előfordulások vannak a tartományokból is: Iudaeából, Moesiából, Thraciából, Raetiából, Galliából és Britanniából.

A típus gyártása Itáliában folyt Radnóti A. véleménye szerint, s ezt a

38. ábra. Csőrös kancsó



tevékenységet az I. századra keltezi.

Pannoniában ennek a típusnak a lemezváltozata is megjelenik, de az jóval későbbi, és más centrumból érkezik, s a formája sem ugyanaz, főleg a szájkiképzés tér el, így csak az öntött csőrös kancsók között kell hasonlókat keresni. A MNM római gyűjteményében őriznek két ismeretlen lelőhelyű kancsót (Radnóti, i.h.).

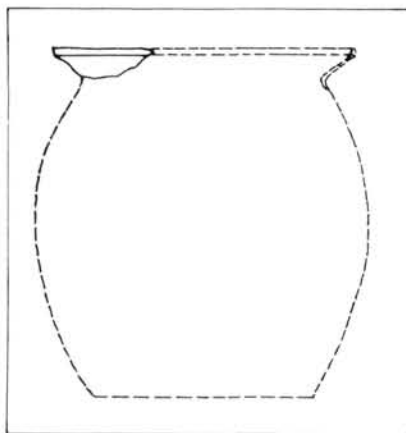
39–42. ISMERETLEN LELŐHELY

39. Vödör töredék

55.275.6.

h. = 12.

Kalapált lemezedény perem- és oldalfal darabja. Enyhén ívelt, összenyomódott, erősen rongált állapotban van.



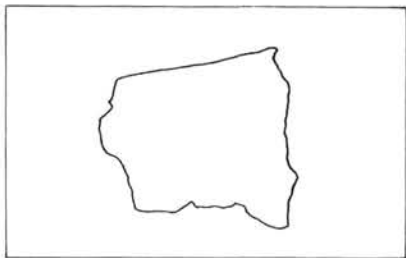
39. ábra. Vödör

40. Edénytöredék

55.275.138.

h. = 5,6.

Kalapált lemezedény ívelt oldalfalának töredéke.



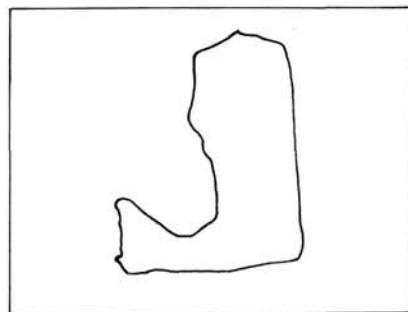
40. ábra. Edénytöredék

41. Edénytöredék

55.275.141.

h. = 4,6.

Az előzővel megegyezik.



41. ábra. Edénytöredék

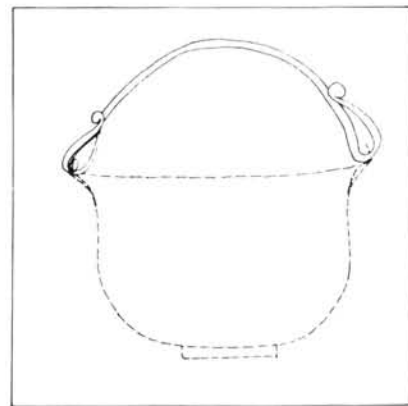
42. Vödörfül

55.275.144.

átm. = 26,5, m. = 10.

Öntött kengyel, amit elhajlítottak és kalapáltak. Átmetszete négyszög alakú.

Ez a fül is olyan, mint amelyeket a 6., 9. és 36. sz. leletek tárgyalása kapcsán már láttunk.



42. ábra. Vödörfül

TÍPUSINDEX

Korongos nyelű serpenyő, Radnóti 16.

típus

11. Gyulafirátót 55.241.3.

20. Inota 77.2.109., 143.

31. Öskü 55.273.43.

Vízszintes nyelű merítő/szűrő edénypár,

Radnóti 24. típus

1. Balatonfüred 55.214.7.

16. Inota 77.2.5., 11., 16., 99.,

103., 113., 135.

24. Mezőszilas 63.243.1.4.

37. Szentkirályszabadja 55.240.745.

Domborműves, umbós paterák, Radnóti

28. típus

18. Inota 77.2.2., 11., 134.

Tányér, Radnóti 32. típus

35. Somlójenő 55.191.1.

<i>Umbós patera, Radnóti 33. típus</i>		<i>Tál omega-alakú fülekkel, Radnóti 60. típus</i>		<i>Csőrös kancsó, Radnóti 76. típus</i>	
8. Enying	55.275.532.	13. Inota	77.2.3., 69., 77., 81., 90., 108., 138.	38. Veszprém megye	55.275.154.
27. Mezőszilas	55.213.1.	26. Mezőszilas	55.272.17.	<i>Tagolt felületű korsó, Radnóti 77. típus</i>	
<i>Simpulum, Radnóti 40. típus</i>		<i>3 fogantyús, meredek falú, mély tál, Radnóti 62. típus</i>		23. Mezőszilas	63.243.1–3., 6–8.
21. Inota	77.2.112., 136–137.	2. Balatonfüred	55.214.10.	<i>Amphora, Radnóti 78. típus</i>	
<i>Simpulum, Radnóti 41. típus</i>		28. Nagydém	55.187.4.	4. Berhida	55.247.1., 55.164.6.
12. Inota	77.1.16., 26., 92. 73.2.41., 43.	29. Nagydém	55.187.4.	<i>Tagolatlan felületű korsó, Radnóti 79. típus</i>	
<i>Simpulum, Radnóti 44. típus</i>		<i>Lóherelevél szájú, talpas kancsó, Radnóti 68. típus</i>		3. Balatonfüzfő	70.16.4.
14. Inota	77.2.25., 32., 37–38., 45., 60., 62.	17. Inota	77.2.76., 106.	10. Enying	55.275.174., 531.
<i>Vállas vödör, Radnóti 47. típus</i>		19. Inota	77.2.1., 4.	15. Inota	77.2.283–286., 223., 120., 140.
34. Somlójenő	55.191.2.	<i>Szűknyakú kancsó, Radnóti 71. típus</i>		22. Mezőszilas	63.243.1.1.5.
<i>Váli vödör, Radnóti 52. típus</i>		25. Mezőszilas	55.212.53.	30. Nagydém	55.187.3.
6. Csesznek	55.192.2.	<i>Kiöntős lemezkancsó, Radnóti 75. típus</i>		<i>Emberi lábfejjel díszített fülű korsó, Radnóti 81. típus</i>	
9. Enying	55.208.1.	7. Csesznek	55.192.3.	33. Pápasalamon	55.170.1–2.
36. Somló	55.164.5.			<i>Vállas lemezkancsó, Radnóti 83. típus</i>	
42. Ismeretlen lelőhely	55.275.144.			32. Paloznak	71.8.1.

TIPOLÓGIAI EGYEZTETŐ TÁBLÁZAT

Radnóti	Eggers	Kraskovská	Raev	Nuber
1.	130.	—	—	—
2.	131.	12.	—	—
3.	—	—	—	—
4.	131.	12.	—	—
5.	—	—	—	—
6.	—	—	—	—
7.	136 (csésze) 134–135 (nyél)	—	—	—
8.	—	—	—	—
9.	—	—	—	—
10.	—	—	—	—
11.	137.	13.	—	—
12.	—	—	—	—
13.	138.	—	—	—
14.	140.	15.	—	—
15.	139., 141., 143.	14.	—	—
16.	144.	17.	—	—
17.	146.	16.	—	—
18.	147.	—	—	—
19.	—	—	7.	—
20.	—	—	—	—
21.	—	—	—	—
22.	—	—	—	—
23.	—	—	—	—
24.	160.	19.	—	—
25.	161.	—	—	—
26.	161.	20., 23.	—	—
27.	—	—	—	D (Hagenow)
28.	—	—	—	F (Alikaria)
29.	155.	24.	—	E (Millingen)
30.	—	—	—	—
31.	—	—	—	—
32.	—	—	—	—
33.	—	—	—	—

<i>Radnóti</i>	<i>Eggers</i>	<i>Kraskovská</i>	<i>Raev</i>	<i>Nuber</i>
34.	—	—	—	—
35.	—	—	—	—
36.	—	—	—	—
37.	—	—	—	—
38.	—	—	—	—
39.	—	—	—	—
40.	163.	—	—	—
41.	—	—	—	—
42.	—	—	—	—
43.	—	—	—	—
44.	—	—	—	—
45.	—	—	—	—
46.	18–20., 23.	—	—	—
47.	24.	1.	—	—
48.	21.	—	—	—
49.	38.	3.	—	—
50.	—	—	—	—
51.	58.	—	—	—
52.	63.	—	—	—
53.	36.	—	—	—
54.	—	—	—	—
55.	—	—	—	—
56.	43.	—	—	—
57.	—	—	—	—
58.	5.	—	—	—
59.	—	—	—	—
60.	103.	—	22.	—
61.	68.	—	—	—
62.	83.	—	—	—
63.	82.	—	—	—
64.	—	—	—	—
65.	—	—	—	—
66.	—	—	—	—
67.	—	—	—	—
68.	—	—	4.	F (Alikaria)
69.	—	—	—	G (Canterbury)
70.	—	—	10.	—
71.	127.	25.	12.	G
72.	125.	—	11.	E (Millingen)
73.	—	—	—	—
74.	—	—	—	—
75.	128.	27.	13.	—
76.	—	—	—	—
77.	—	—	5.	—
78.	129.	—	19.	—
79.	—	—	—	—
80.	—	—	—	—
81.	—	—	—	—
82.	—	—	—	—
83.	—	—	14.	—
84.	—	—	—	—

A LELTÁRI SZÁMOK SZERINTI INDEX

<i>Ltsz.:</i>	<i>Régi ltsz.:</i>	<i>Edény</i>	<i>Nr.</i>	<i>Lelőhely</i>
55.164.5.	1520	vödörfül	36	Somló
55.164.6.	—	amphorafül	4	Berhida
55.170.1–2.	—	korsó	33	Pápasalamon
55.187.3.	4683	korsó	30	Nagydém
55.187.4.	—	mély tál	28	Nagydém
55.187.4.	—	mély tál	29	Nagydém
55.191.1.	—	tányér	35	Somlójenő
55.191.2.	—	vödör	34	Somlójenő
55.192.2.	3024	vödör	6	Csesznek
55.192.3.	3020	kancsófü	7	Csesznek
55.212.52–53.	464	kancsófü	25	Mezőszilas
55.213.1.	2024	umbo	27	Mezőszilas
55.214.7.	5342	szűrő	1	Balatonfüred
55.214.10.	5342	mély tál	2	Balatonfüred
55.240.745.	—	szűrő	37	Szentkirályszabadja
55.241.3.	—	serpenyő	11	Gyulafirátót
55.247.1.	—	amphorafül	4	Berhida
55.271.162.	—	kancsófü	25	Mezőszilas
55.272.17.	465	tál fogó	26	Mezőszilas
55.273.43.	—	serpenyő	31	Öskü
55.275.6.	—	vödörfül	39	ism. lh.
55.275.154.	158	csőrös kancsó	38	Veszprém m.
55.275.174.	300	korsó	10	Enying
55.275.531.	300	korsó alja	10	Enying
55.275.532.	299	umbós tányér	8	Enying
55.208.1.	301	vödör	9	Enying
63.517.1.	—	füstölő	5	Berhida
63.243.1.1., 5.	—	korsó	22	Mezőszilas
63.243.4.	—	szűrő	24	Mezőszilas
63.243.1.2–3., 6–8.	—	korsó	23	Mezőszilas
70.16.4.	—	korsó	3	Balatonfűzfő
71.8.1.	—	kancsó	32	Paloznak
73.2.35., 41., 43.	—	—	—	—
77.1.16., 26., 92.	—	simpulum	12	Inota
77.2.3., 69., 77., 81., 90.	—	—	—	—
77.2.108., 138.	—	tál	13	Inota
77.2.25., 32., 37–38., 45.	—	—	—	—
77.2.60., 62.	—	simpulum	14	Inota
77.2.120., 140., 223., 283.	—	—	—	—
77.2.284–286.	—	korsó	15	Inota
77.2.5., 11., 16., 99., 103.	—	—	—	—
77.2.113., 135.	—	szűrő	16	Inota
77.2.76., 106.	—	kancsó	17	Inota
77.2.2., 11., 134.	—	patera	18	Inota
77.2.1., 4.	—	kancsó	19	Inota
77.2.109., 143.	—	serpenyő?	20	Inota
77.2.112., 136–137.	—	simpulum	21	Inota
55.275.138.	—	edénytör.	40	ism. lh.
55.275.141.	—	edénytör.	41	ism. lh.
55.275.144.	—	vödörfül	42	ism. lh.

BIBLIOGRÁFIA

- ALFÖLDY 1960 = *Alföldy, G.*, Bronze vessels in the burial rites of the native population in North Pannonia. *Archaeologia* (Warszawa) 11, 1959–60, 1–12.
- ANTIČKA BRONZA = *Popović, Lj., B.–Mano-Zisi, D.–Velicković, M.–Jeličić, B.*, Antička bronza u Jugoslaviji. Beograd 1969.
- BALTY 1965 = *Balty, J. Chr.*, Une anse d'aiguillère d'époque romaine à incrustation d'argent. *Bull. des Musées Royaux d'Art et d'Histoire* 37, 1965, 13–48.
- BÁNKI 1972 = *Bánki, Zs.*, La collection du Musée Roi Saint Etienne – Objets romains figurés en bronze, argent et plomb. IKMK B/30. Székesfehérvár 1972.
- BÁNKI 1976 = *Bánki, Zs.*, Bronze. in: *Forschungen in Gorsium im Jahre 1974*. Alba Regia 15, 1976, 167–168.
- BARB 1938 = *Barb, A.*, Frühromische Gräber von Burgenland. in: *DissPann II.6*. Budapest 1938. 177–205.
- BARKÓCZI–BÓNIS 1954 = *Barkóczi L.–Bónis, É. B.*, Das frühromische Lager und die Wohnsiedlung von Adony (Vetus Salina). *ActaArchHung* 4, 1954, 129–199.
- BARKÓCZI 1968 = *Barkóczi L.*, Négy későrómai sír Brigetioból. *KMMK* 1, 1968, 75–105.
- DEN BOESTERD 1956 = *den Boesterd, M. H. P.*, The Bronze Vessels in the Rijks-

- museum G. M. Kam at Nijmegen. Nijmegen 1956.
- BOLLA 1980 = *Bolla, M.*, Brocca rinvenuta a Carobbio degli Angeli. Rivista Archeologica dell'Antica Provincia e Diocesi di Como 161, 1979 [1980], 23–50; Tav. I–V.
- BÓNIS 1960 = *Bónis, É. B.*, Römerzeitliche Gräber in Halimba (Kom. Veszprém). FA 12, 1960, 91–110.
- BÓNIS 1968 = *Bónis, É. B.*, Amaillierte Palästra-Geräte aus Brigetio. FA 19, 1968, 25–58.
- BÓNIS 1978 = *Bónis, É. B.*, Rekonstruktionsversuche aus dem Fundinventar des römerzeitlichen Bestattungswagens von Szomor-Somodorpuszta. FA 29, 1978, 103–124.
- BÓNIS 1981 = *Bónis, É. B.*, Das kaiserzeitliche „Wagengrab“ I von Káloz. FA 32, 1981, 95–144.
- BÓNIS 1982 = *Bónis, É. B.*, Das kaiserzeitliche „Wagengrab“ Nr. 3 von Környe. FA 33, 1982, 117–161.
- BÓNIS 1983 = *Bónis, É. B.*, Der kaiserzeitliche Bronzefund von Zomba. FA 34, 1983, 93–122.
- CAHEN-DELHAYE 1970 = *Cahen-Delhay, A.*, Buire romaine en bronze découverte à Saint-Mard. Helinium 10, 1970, 120–135.
- DAX 1971 = *Dax, M. Cs.*, ArchÉrt 98, 1971, 269, Nr. 29.
- DREXEL 1909 = *Drexel, F.*, Alexandrinische Silbergefäße der Kaiserzeit. BJ 118, 1909, 176–235.
- EGGERS 1951 = *Eggers, H. J.*, Der römische Import im freien Germanien. Atlas der Urgeschichte. Hamburg 1951.
- EGGERS 1966 = *Eggers, H. J.*, Römische Bronzegefäße in Britannien. JRGZM 13, 1966, 67–164.
- ÉRI 1963 = *Éri I.*, A nagydedmi lararium műzeumba kerülése. VMMK 1, 1963, 27–38.
- FÜLEP 1949 = *Fülep, F.*, Rómaikori kocsimetkezés Vajtán. ArchÉrt 76, 1949, 40–51.
- FÜLEP 1984 = *Fülep, F.*, Sopiana. The history of Pécs during the Roman era, and the problem of the continuity of the Late Roman population. Budapest 1984.
- GARBSCH 1965 = *Garbsch, J.*, Die norisch-pannonische Frauentracht im 1. und 2. Jahrhundert. München 1965.
- GÁSPÁR 1980 = *Gáspár, D.*, A pápasalamoni kincslelet ládaverete. VMMK 14, 1980, 77–86.
- HAMPEL 1885 = *Hampel, J.*, Ászári kincs. ArchÉrt 5, 1885, 24–26.
- HATALAY 1979 = *Hatalay, G.*, Római rézveder és hódoltságkori rézedény restaurálása. Múzeumi műtárgyvédelem 6, 1979, 63–67.
- HORVÁTH 1981 = *Horváth, L.*, A szőlőgyőröki római kori sír. CommArchHung 1981, 59–81.
- KISS 1957 = *Kiss, Á.*, A mezőszilasi császárkori halomsírok. ArchÉrt 84, 1957, 40–49.
- KISS 1957b = *Kiss, Á.*, Pétfürdő. in: Letmentő ásatások az 1955. évben. ArchÉrt 84, 1957, Nr. 81.
- KOCZTUR 1964 = *Koczur, É.*, Somogy megye régészeti leletkatasztere. Rég. Füzet. II:13. Budapest 1964.
- KRALOVÁNSZKY 1962 = *Kralovánszky, A.*, Igar. in: Archäologische Forschungen im Jahre 1961. ArchÉrt 89, 1962, 261.
- KRASKOVSKÁ 1978 = *Kraskovská, L.*, Roman Bronze Vessels from Slovakia. BAR Int. Ser. 44, Oxford 1978.
- MRT 1 = *Bakay K. – Kalicz N. – Sági K.*, Veszprém megye régészeti topográfiája: A keszthelyi és tapolcai járás. Budapest 1966.
- MRT 2 = *Éri I. – Kelemen M. – Németh P. – Torma I.*, Veszprém megye régészeti topográfiája: A veszprémi járás. Budapest 1969.
- MRT 3 = *Bakay K. – Kalicz N. – Sági K.*, Veszprém megye régészeti topográfiája: Devecseri és sümegi járás. Budapest 1970.
- MRT 4 = *Dax M. – Éri I. – Mithay S. – Palágyi S. – Torma I.*, Veszprém megye régészeti topográfiája: A pápai és zirci járás. Budapest 1972.
- MITHAY = *Mithay S.*, Vezető a pápai Helytörténeti Múzeum állandó kiállításához. Pápa 1971.
- MÜLLER 1978 = *Müller R.*, V. századi bronzműves műhely maradványai Keszthely-Fenékpusztán. ArchÉrt 105, 1978, 11–29.
- NEUMANN 1968–71 = *Neumann, A.*, Ein Metalldepotfund aus Wien-Schwechat. JÖAI 49, 1968–71, 299–316.
- NUBER 1972 = *Nuber, H. U.*, Kanne und Griffschale. BRGK 53, 1972, 1–232.
- OTTOMÁNYI 1985 = *Ottományi K. – Gabler D.*, Római telepek Herceghalom és Páty határában (A pátyi terra sigillata). Studia Comitatus 17, 1985, 185–241.
- PALÁGYI 1972 = *Palágyi S.*, A paloznaki és a túskevári szarkofág. VMMK 11, 1972, 109–118.
- PALÁGYI 1981 = *Palágyi, S.*, Die römischen Hügelgräber von Inota. Alba Regia 19, 1981, 7–93.
- PALÁGYI 1982 = *Palágyi S.*, Mithras-relieftöredék a Balaton-felvidékről. VMMK 16, 1982, 15–19.
- PARRAGI 1963 = *Parragi Gy.*, A Bogdáni úton feltárt későrómai temető. Budapest Régiségei 20, 1963, 311–326.
- PAULOVICS 1942 = *Paulovics I.*, Brigetioi kisébronzok magángyűjteményekből. ArchÉrt 1942, 216–245.
- PINTEROVIĆ 1954 = *Pinterović, D.*, Najnoviji nalazi iz Dalja, Zračajnog arheološkog nalazista. Osječki Zbornik 4, 1954, 19–31.
- PINTEROVIĆ 1962 = *Pinterović, D.*, O rimskoj bronci s terena Osijeka i okolice. Osječki Zbornik 8, 1962, 71–152.
- PINTEROVIĆ 1965 = *Pinterović, D.*, O rimskoj bronci u arheološkoj zbirci Osječkom Muzeja. Osječki Zbornik 9–10, 1965, 75–104.
- PIRKOVIĆ 1968 = *Pirković, I.*, Crucium. Die römische Poststation zwischen Emona und Neviodunum. Situla 10, 1968, 121.
- PITTIONI 1941 = *Pittioni, R.*, Römische Funde aus der Landschaft Burgenland-Reichsgau, Niederdonau. JÖAI 33, 1941, 15–70.
- RADNÓTI 1938 = *Radnóti, A.*, Die römischen Bronzegefäße von Pannonien. DissPann II:6. Budapest 1938.
- RADNÓTI 1957 = *Radnóti, A.*, Gefäße, Lampen und Tintenfüßer aus Bronze. in: Intercisa II. (Dunapentele) Geschichte der Stadt in der Römerzeit. ArchHung 36. Budapest 1957. 173–224.
- RADNÓTI 1960 = *Radnóti, A.*, Eine Bronzekanne aus Augsburg. BVBl 25, 1960, 99–124.
- RADNÓTI 1966 = *Radnóti, A.*, Ein römisches Urnengrab in Halbturn (Burgenland). in: Festschrift für A. Barb. Wiss. Arbeiten aus dem Burgenland 35, Eisenstadt 1966. 199–221.
- RHE 1908 = *Rhe Gy.*, Apollo- és lareszobor Veszprémben. MKÉ 2, 1908, 119–127.
- RAEV 1977 = *Raev, B. A.*, Die Bronzegefäße der römischen Kaiserzeit in Thracien und Mösien. BRGK 58, 1977, 605–642.
- REINFUß 1957 = *Reinfuß, G.*, Gräberstraße 1957. Carnuntum Jahrbuch 1957, 81–99.
- SLAVNIC 1952 = *Slavnić, M.*, Predmeti iz antiknih grobova kod Kuzmina u Sremu. Rad Vojvodanskog Muzeja 1, 1952, 60–63.
- SWOBODA-MILENOVIĆ 1958 = *Swoboda-Milenović, R. M.*, Ausgrabungen in der Zivilstadt 1953/54 und 1958. Carnuntum Jahrbuch 1958, 30–58.
- SCHREIBER 1894 = *Schreiber, Th.*, Die Alexandrinische Toreutik. Abhandlungen der philologisch-historischen Klasse der Königl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften 14, 1894, 273–480.
- SZABÓ 1979 = *Szabó, K.*, Tombeaux des environs de Intercisa. Alba Regia 17, 1979, 251–262.
- SZABÓ 1980 = *Szabó, K.*, Vaisselle de bronze sur la frontière pannonienne (entre Vetus Salina et Lussonium). in: Roman Frontier Studies 1979. Papers presented to the 12th International Congress of Roman Frontier Studies. BAR Int. Ser. 71. Oxford 1980. 715–728.
- SZABÓ 1981a = *Szabó, K.*, Emberi lábfejjel díszített füles bronzkorsók Pannoniából. ArchÉrt 108, 1981, 52–64 = Pot à anse, en bronze, ornée d'un pied humain, provenant de Pannonie. Antiquités Nationales 14/15, 1982/83, 86–96.
- SZABÓ 1981b = *Szabó, K.*, Funde aus Bronze. In: Römische Forschungen in Zalalövő 1978–1979. ActaArchHung 33, 1981, 328–335.
- SZABÓ 1987 = *Szabó, K.*, 14 Bronzegefäße in der Lagerwerkstatt von Intercisa. In: Akten des 14. Internationalen Limeskongresses, Wien im Druck.
- SZÖNYI 1974 = *T. Szőnyi E.*, A győri Kálvária utcai római temető csontvázas sírjai. Arrabona 16, 1974, 5–44.
- THOMAS-SZENTLÉLEKY 1959 = *B. Thomas E. – Szentlélek T.*, Vezető a veszprémi Bakonyi Múzeum régészeti kiállításában. Budapest 1959.
- THOMAS 1964 = *Thomas, E. B.*, Römische Villen in Pannonien. Budapest 1964.

THOMAS 1965 = *B. Thomas E.*, A nagydémi lararium. Veszprém 1965.
 THOMAS 1970 = *Thomas, E. B.*, Über Pannonien. Tihany 1970.
 WILLERS 1907 = *Willers, H.*, Neue Untersuchungen über die römische Bronzeindustrie von Capua und von Niedergermanien. Hannover–Leipzig 1907.
 WIGAND 1912 = *Wigand, K.*, Thymiateria. BJ 122, 1912, 1–97.

WERNER 1954 = *Werner, J.*, Die Bronzekanne von Kelheim. BVBl 20, 1954, 43–73.

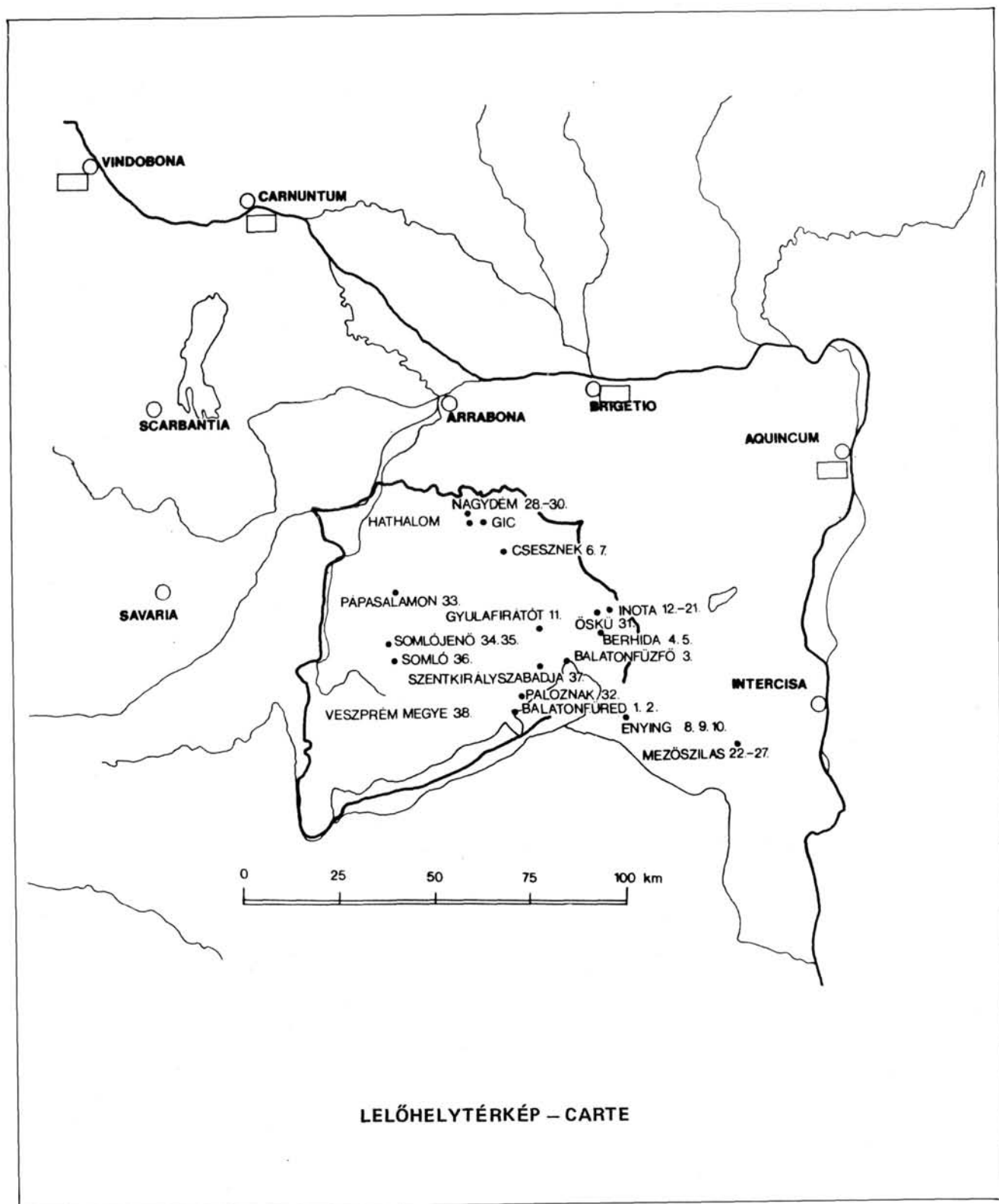
WIELOWIEJSKI 1985 = *Wielowiejski, J.*, Die späteltischen und römischen Bronzegefäße in Polen. BRGK 66, 1985, 123–320.

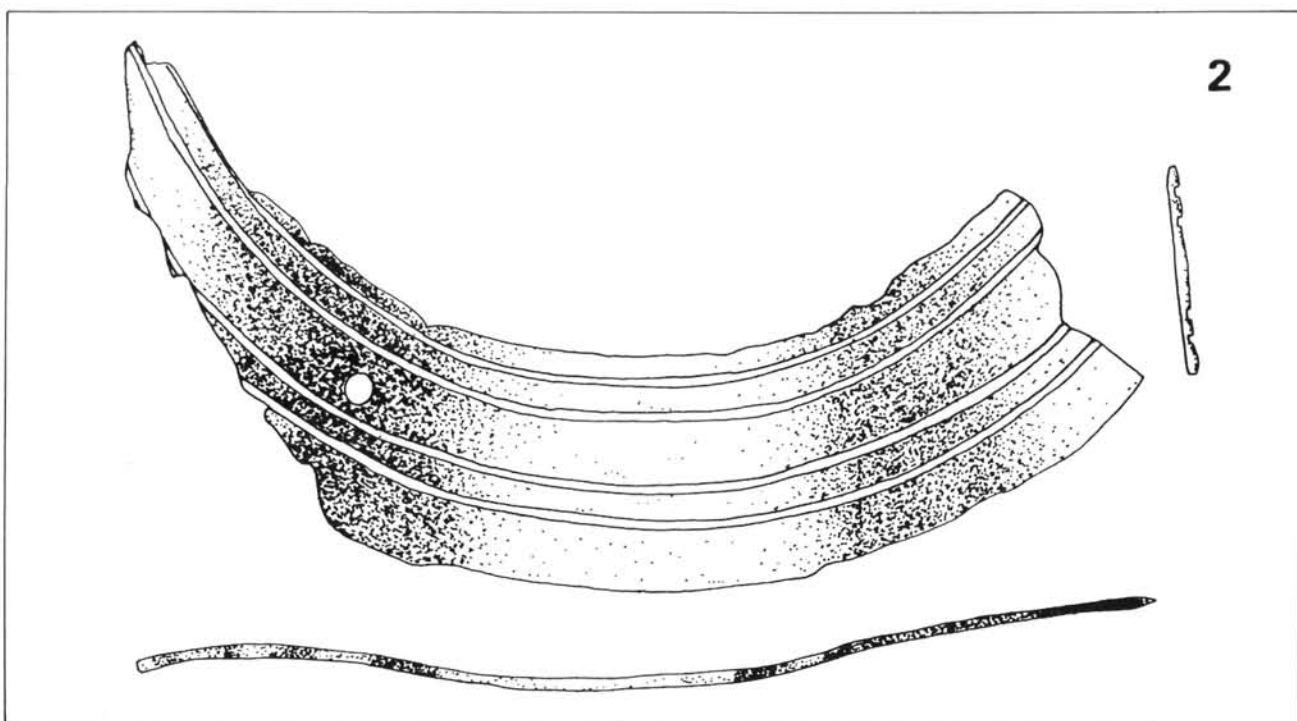
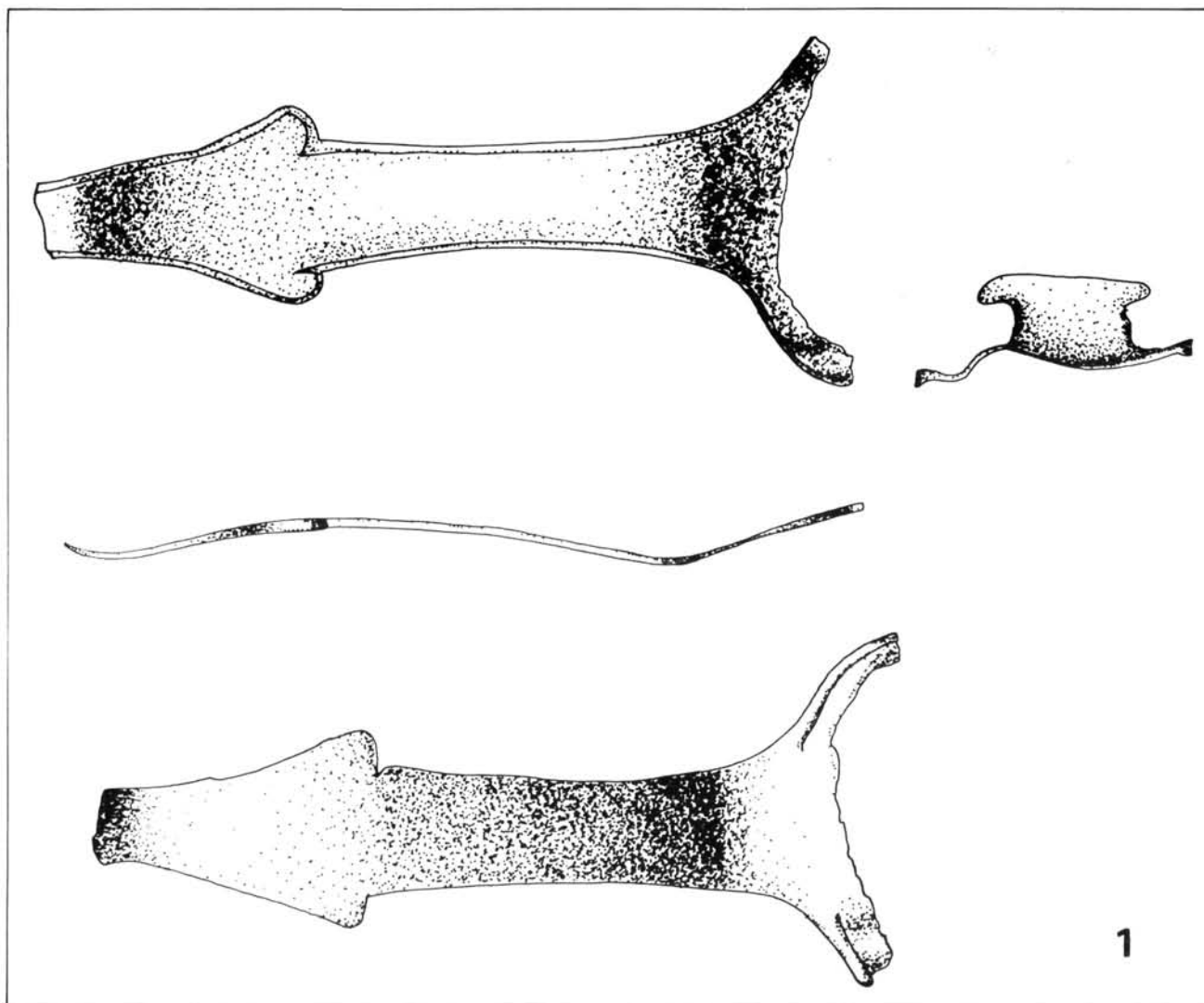
ZAHLHAAS 1972 = *Zahlhaas, G.*, Großgriechische und römische Metalleimer. 1972.

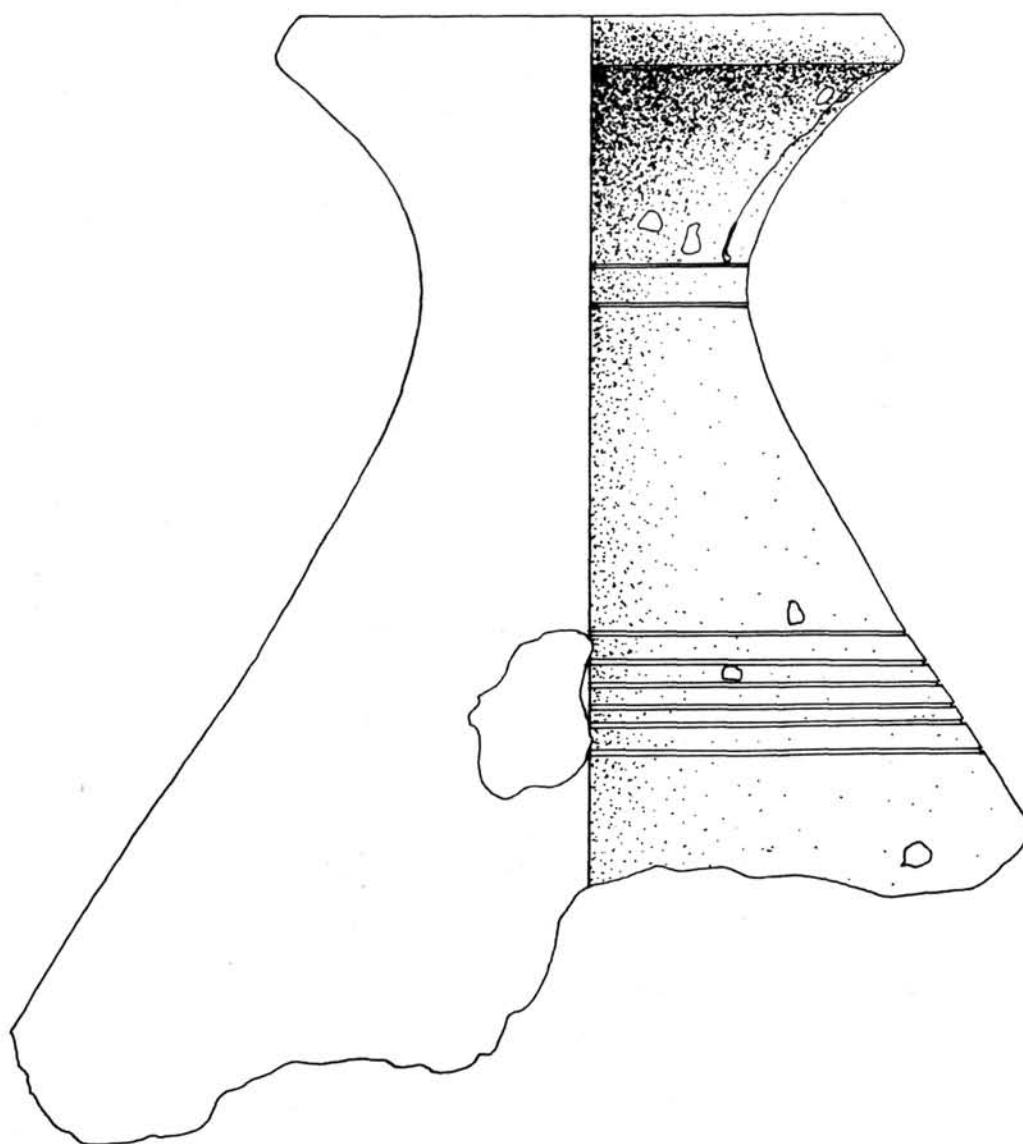
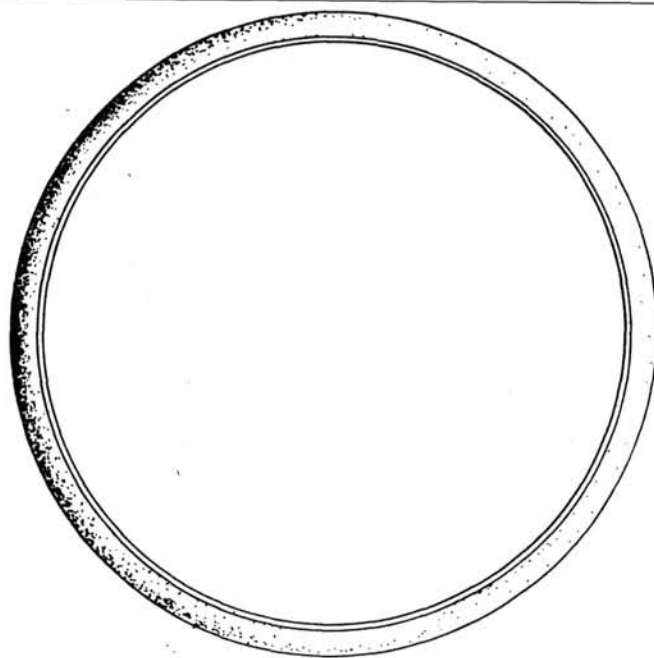
RUPRECHTSBERGER = *Ruprechtsberger, E.*, Eine Bronzekanne aus Windischgarsten. Jahrbuch des Oberösterreichischen Musealvereins 130/1, 1985, 61–72.

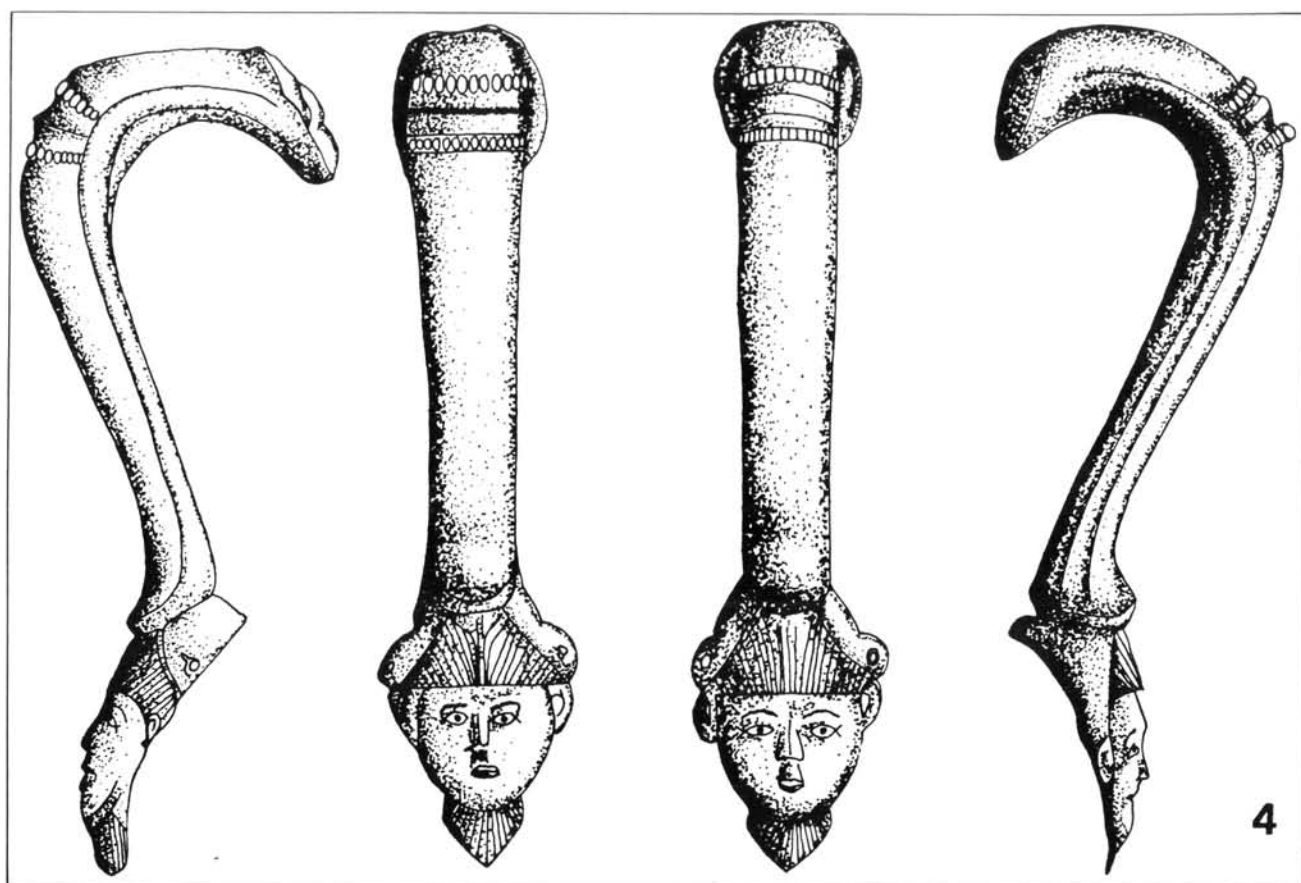
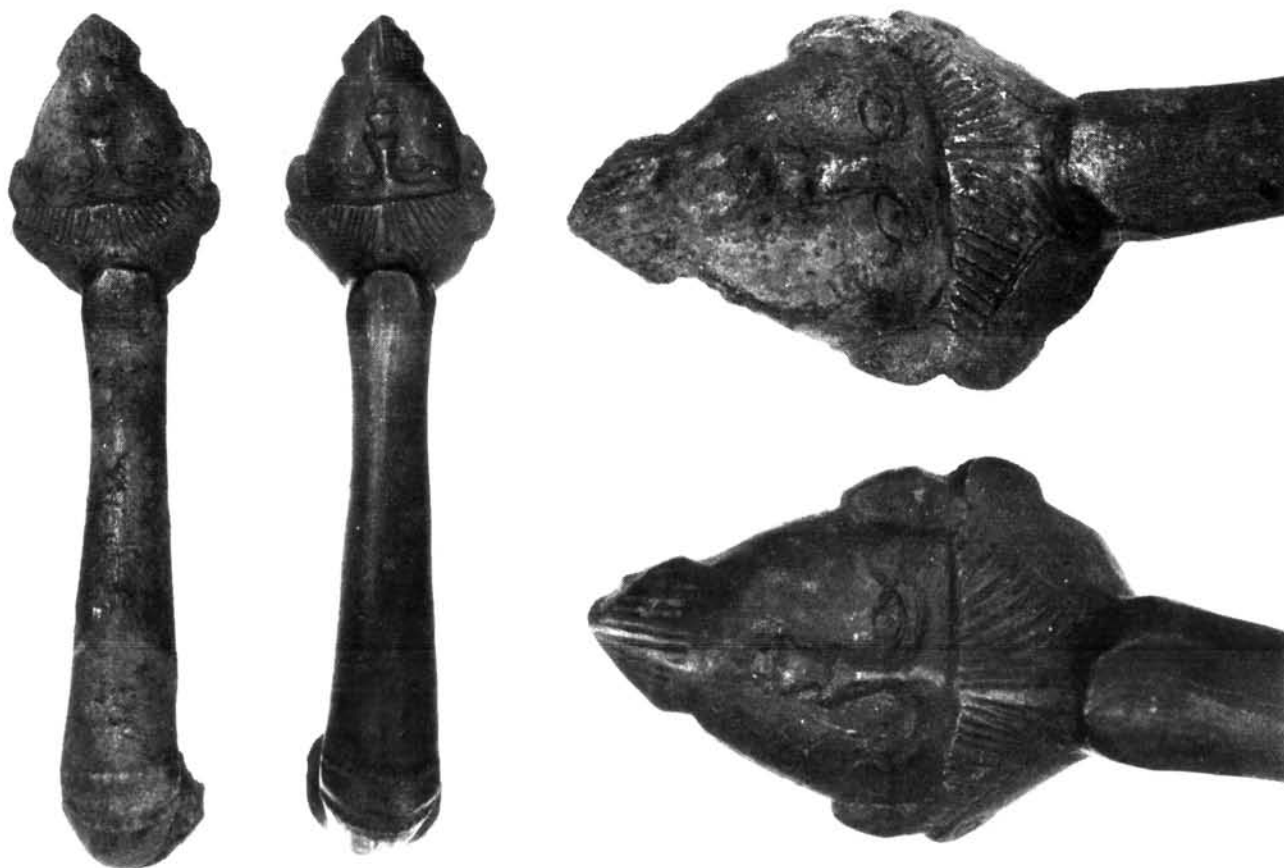
TÁBLÁK

Az illusztrációk alatt szereplő szám a katalógus-számot jelenti.





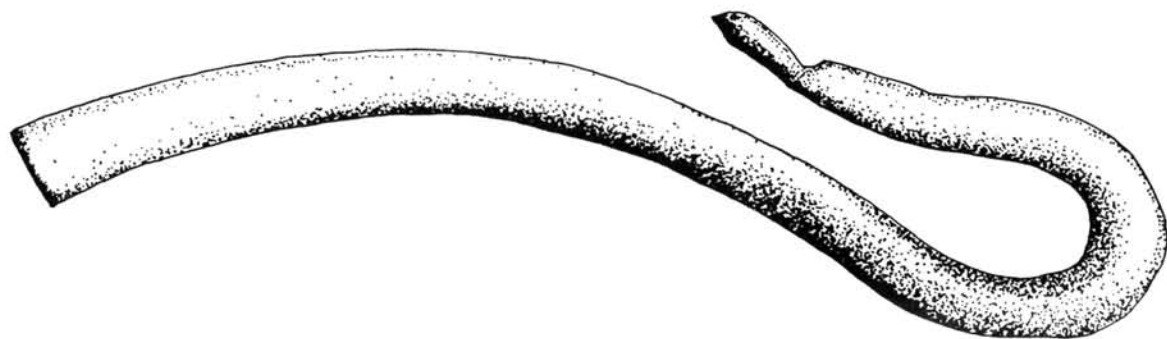




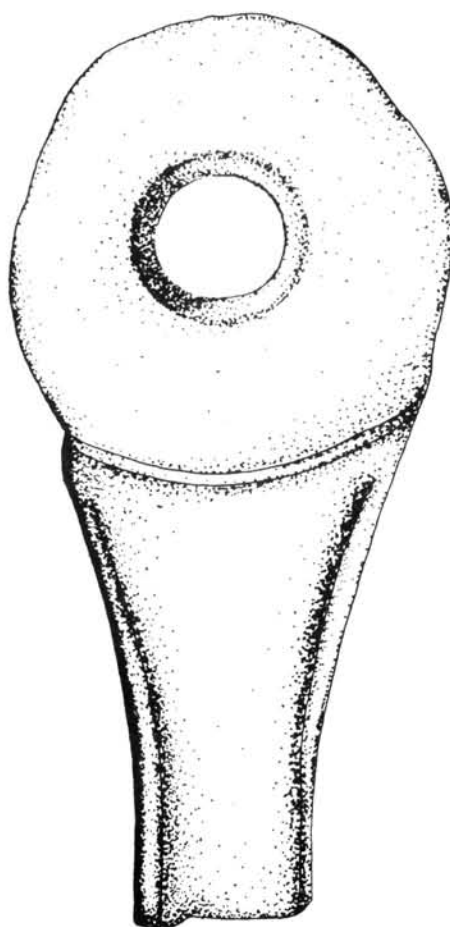


5

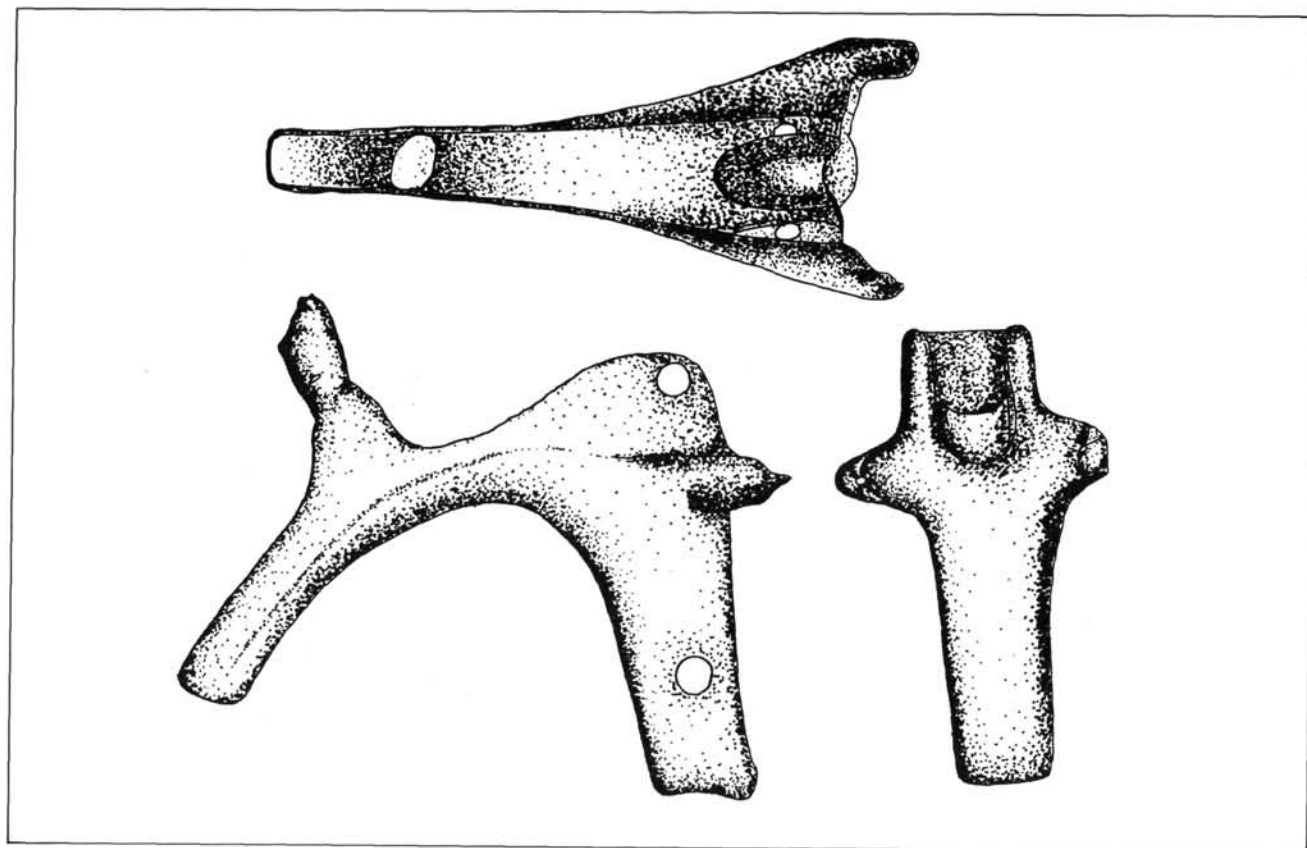




6

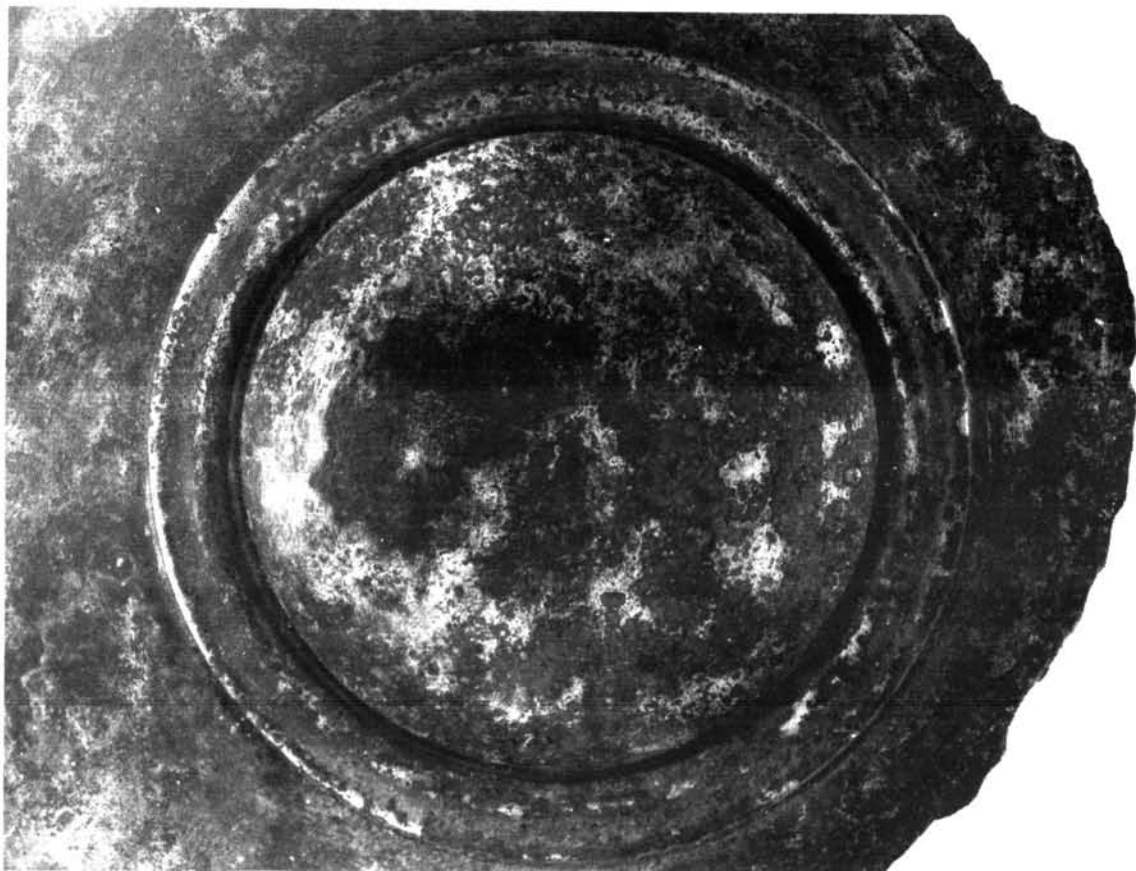


11



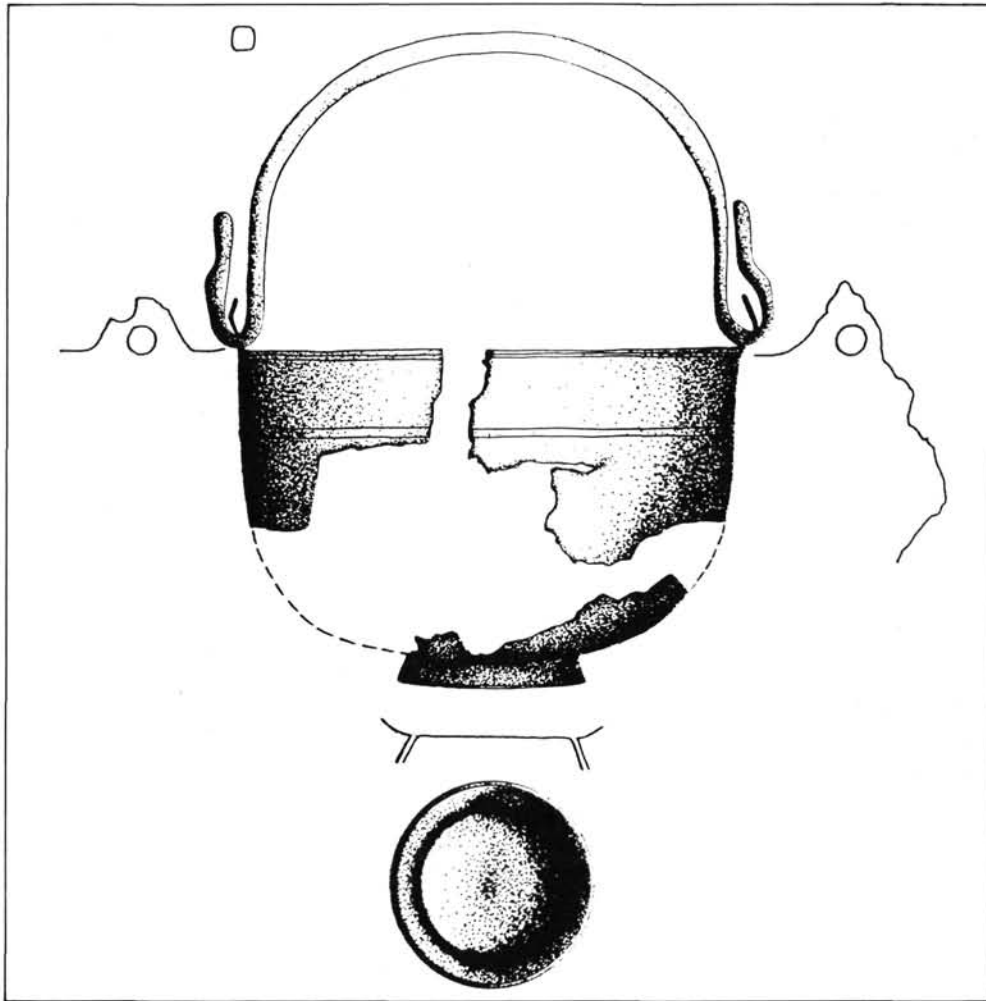
7





8



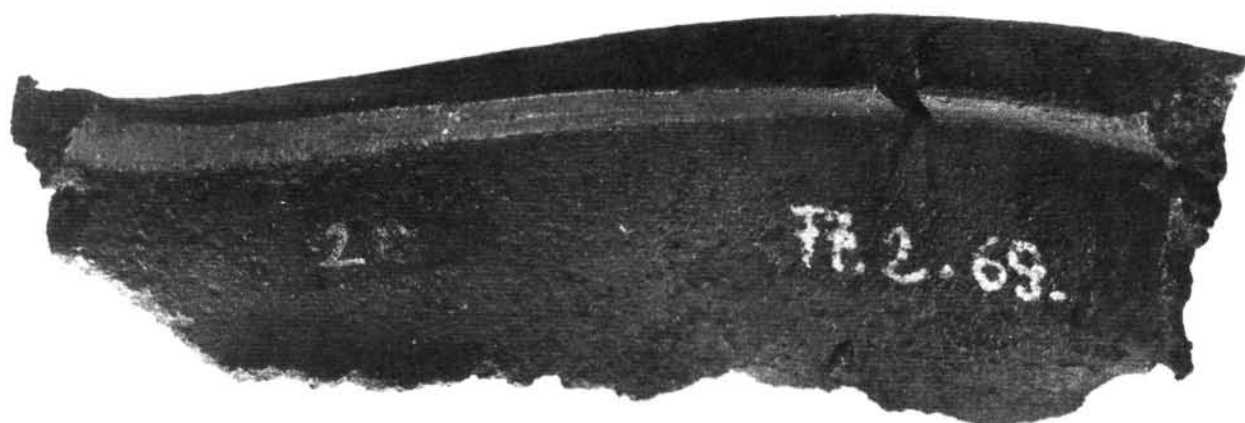
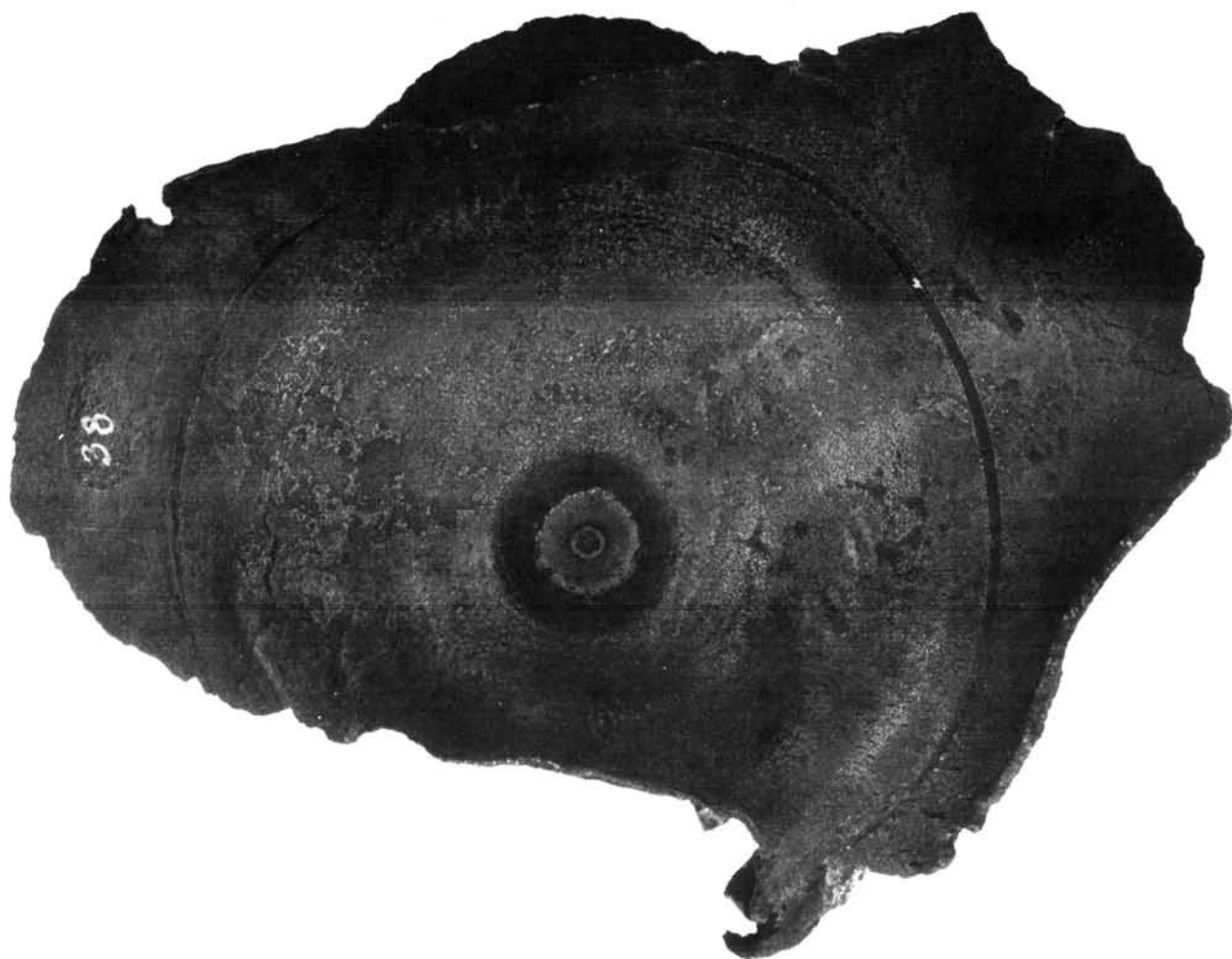


9

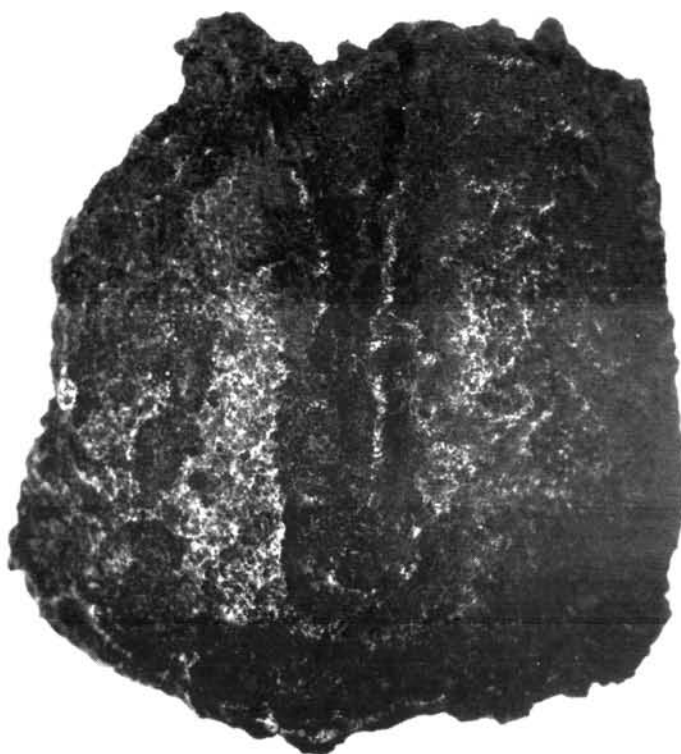




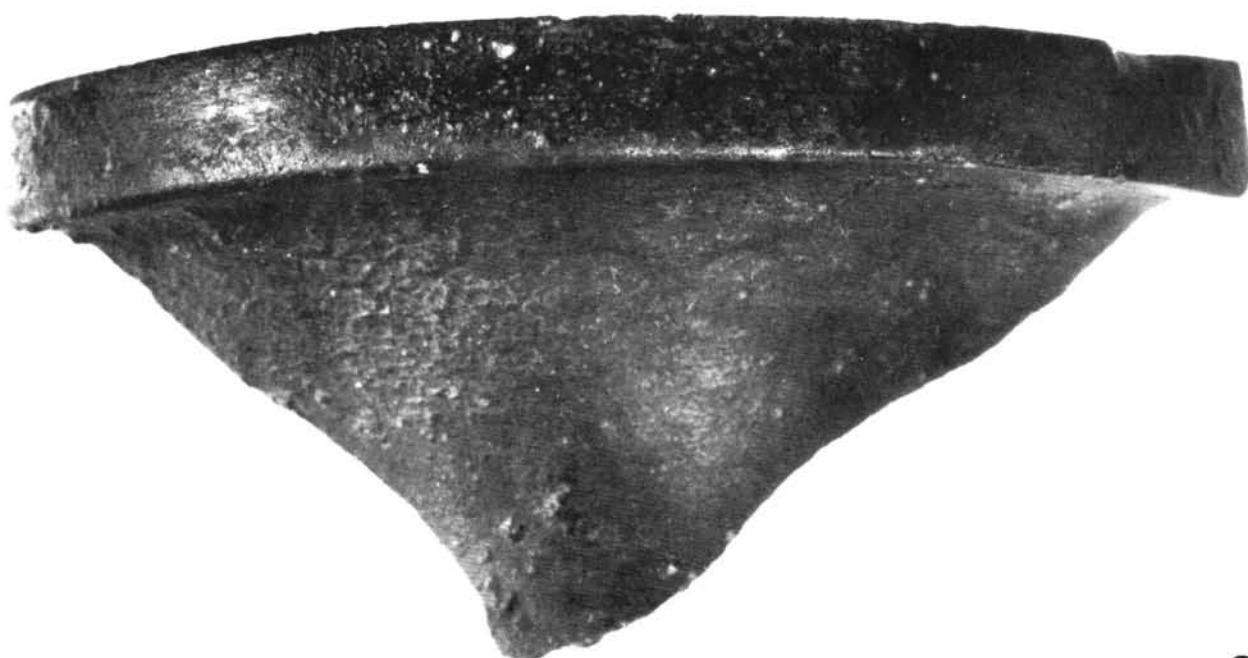








19

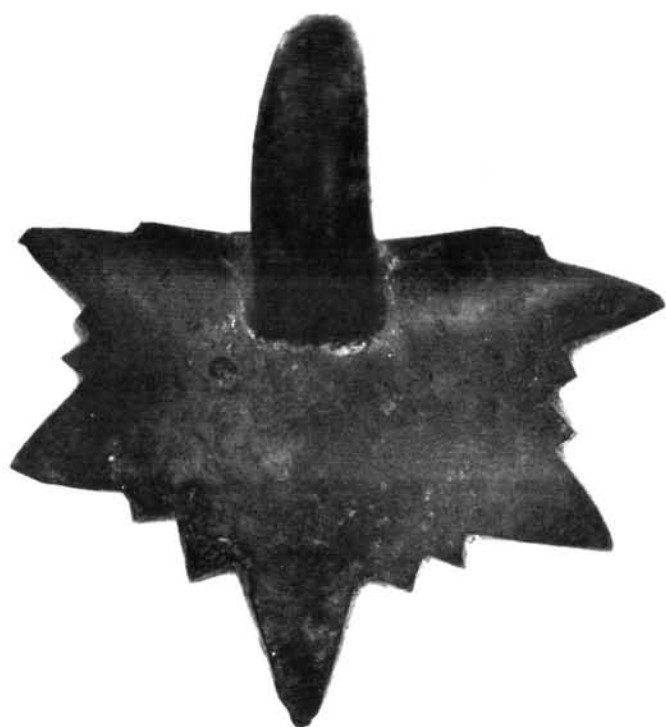


22

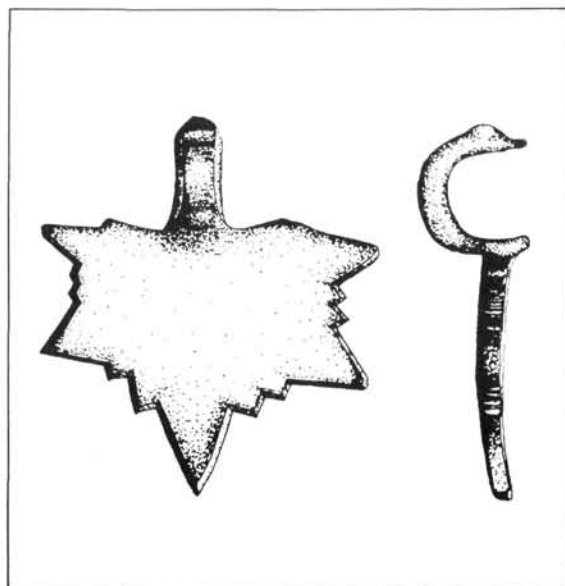








28

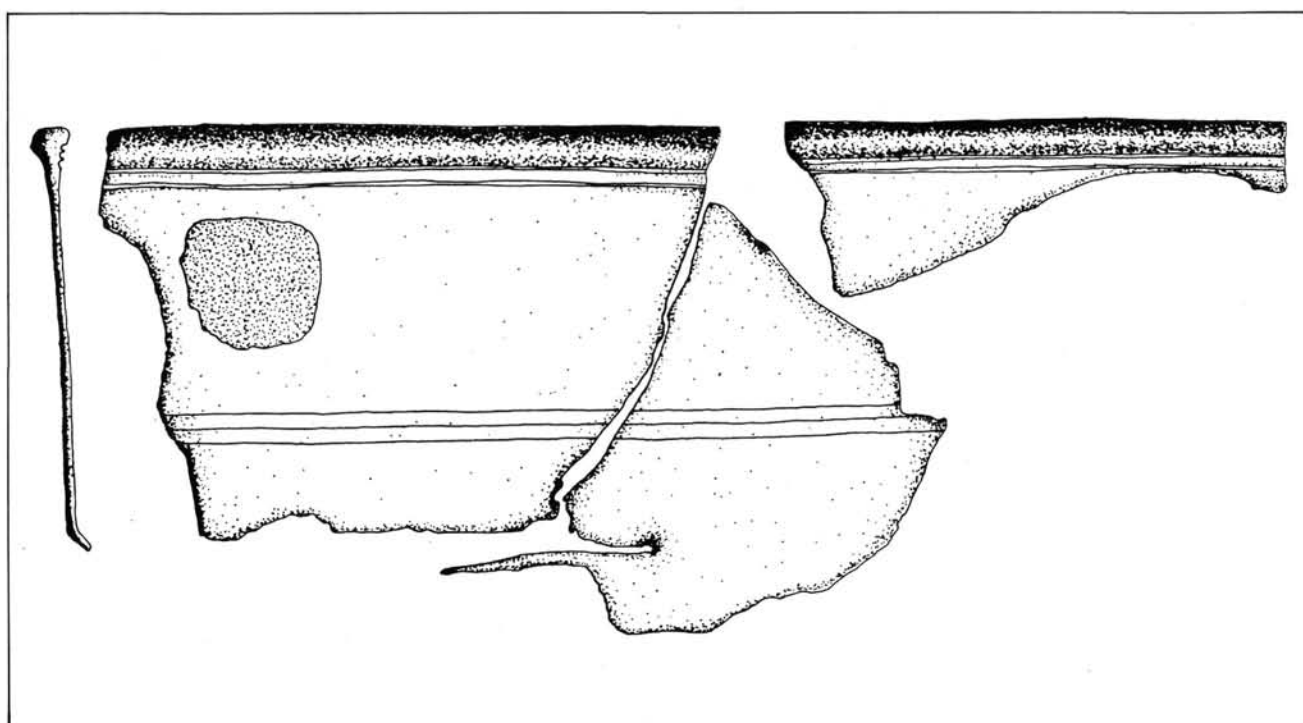






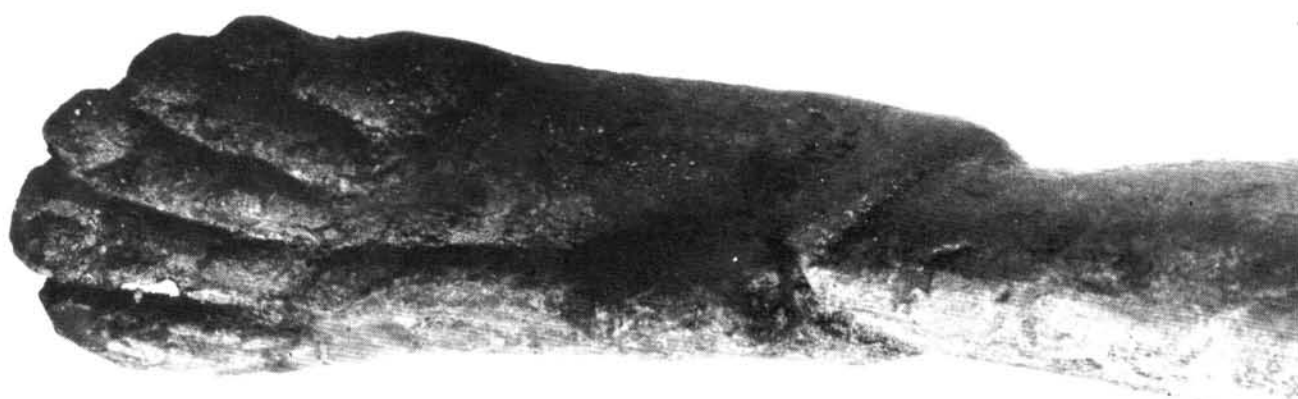


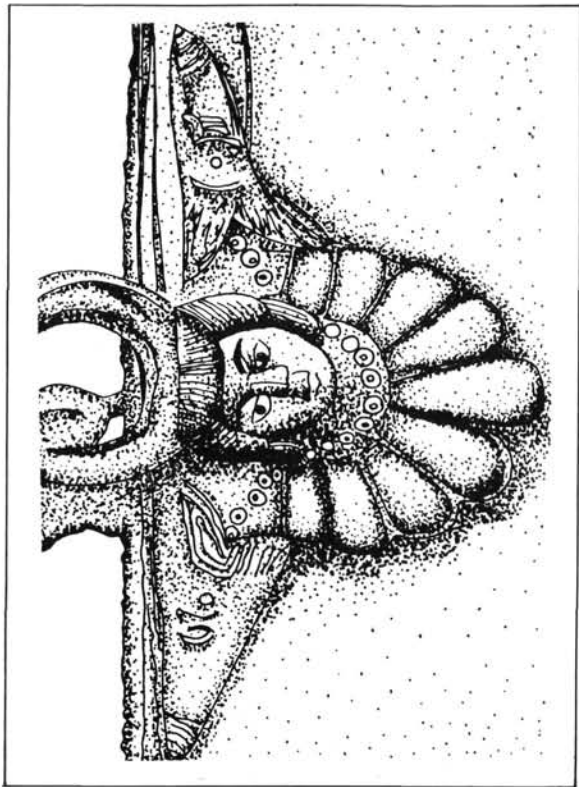
29



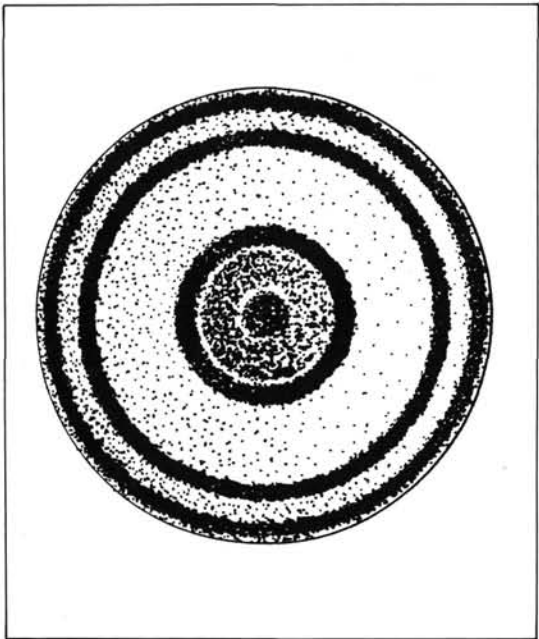


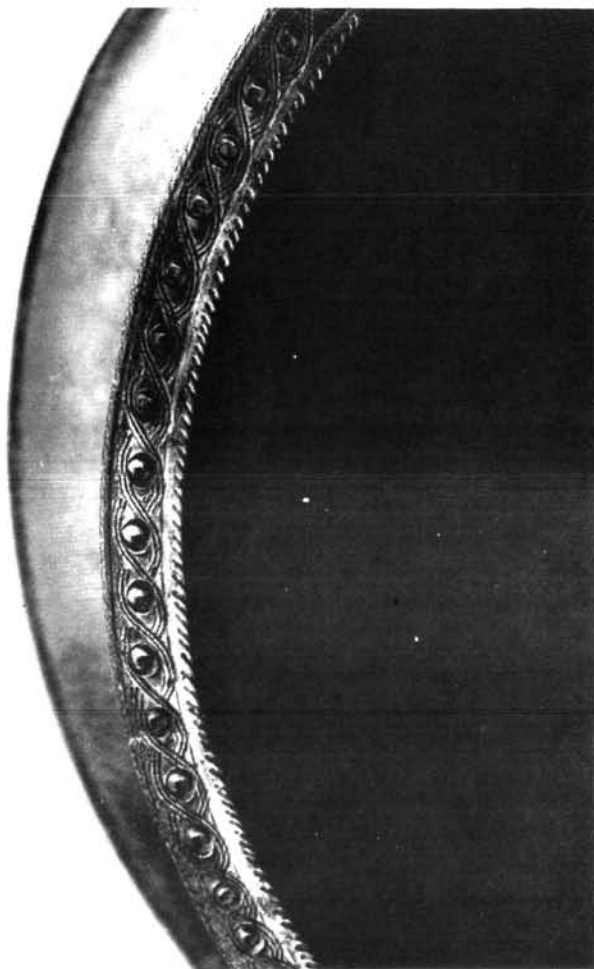
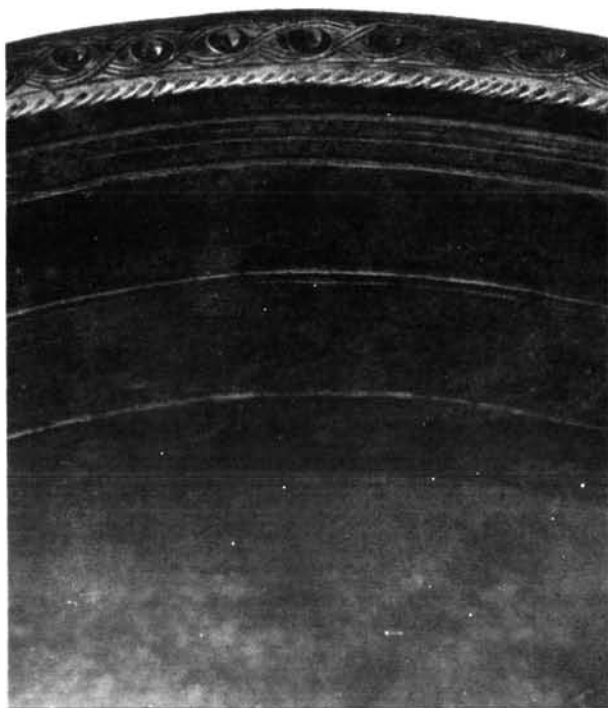






34



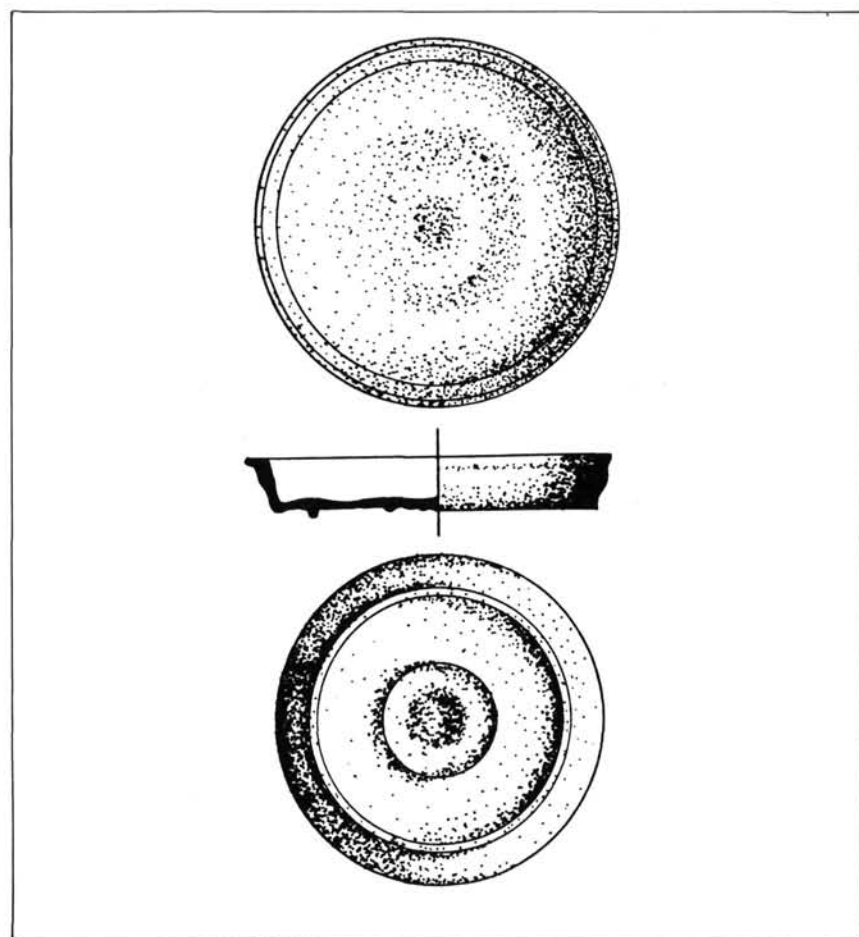


34

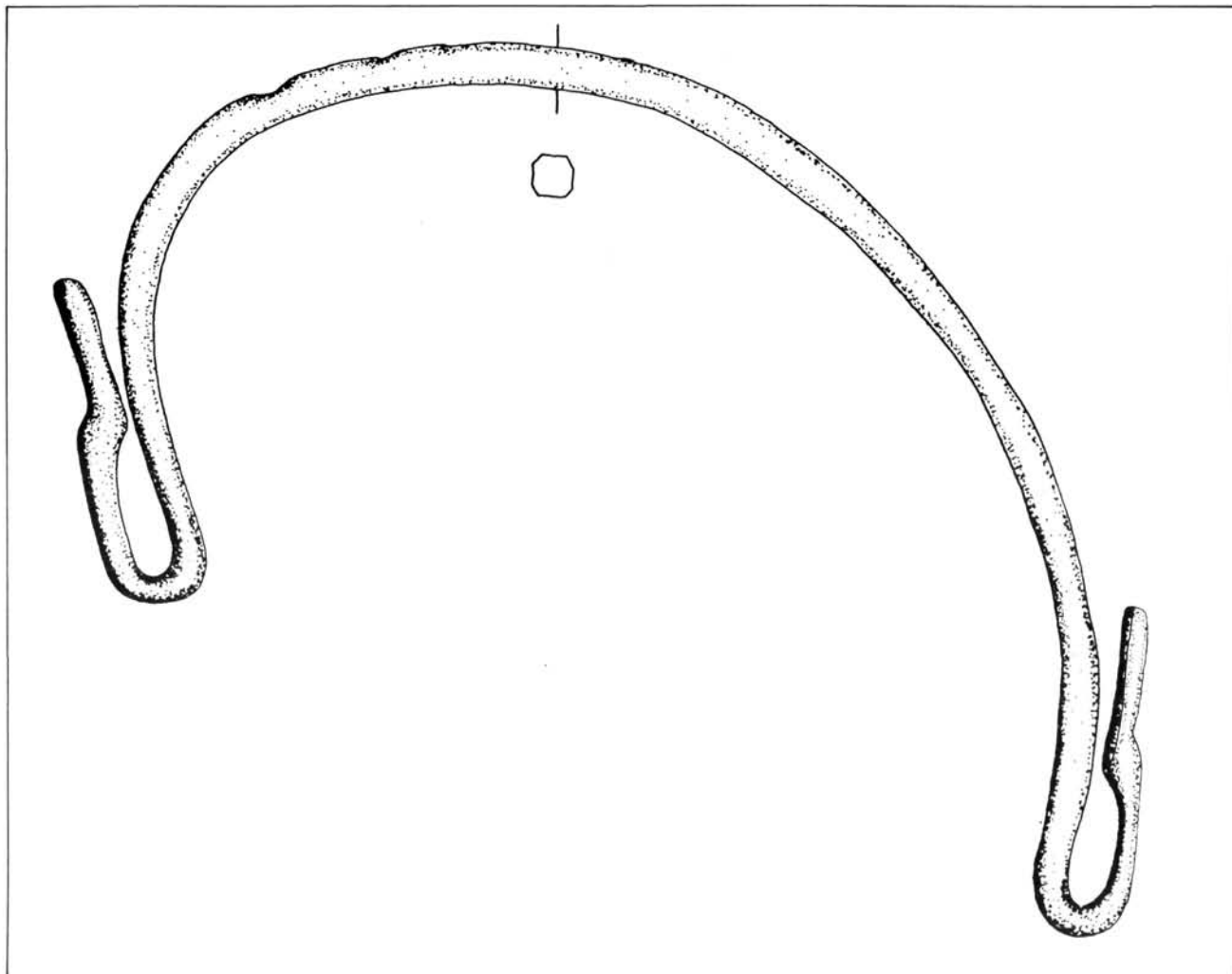




34

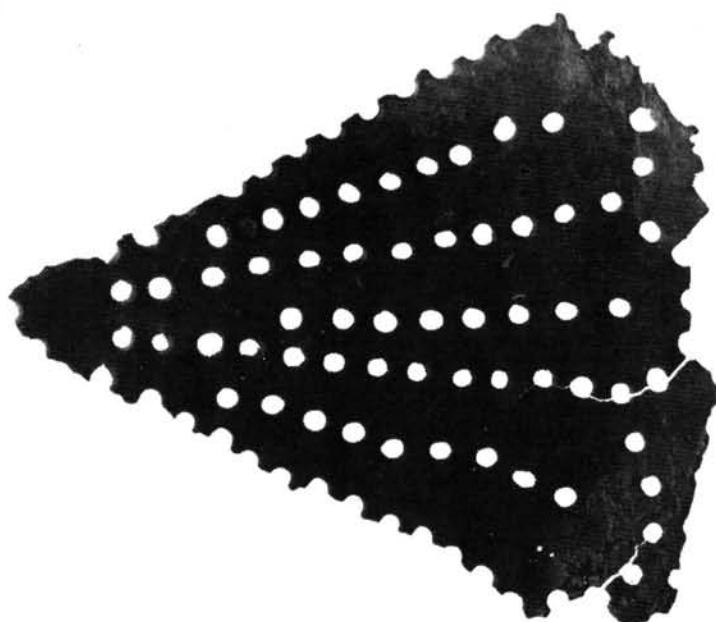


35

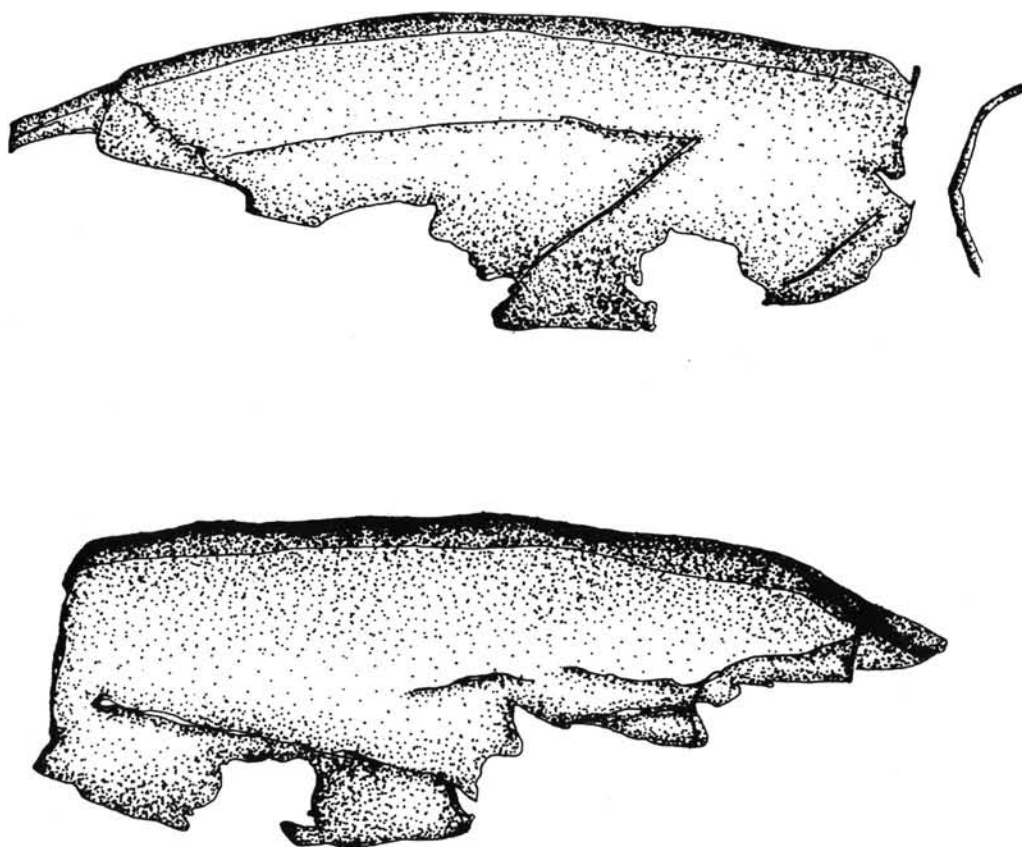


36





37

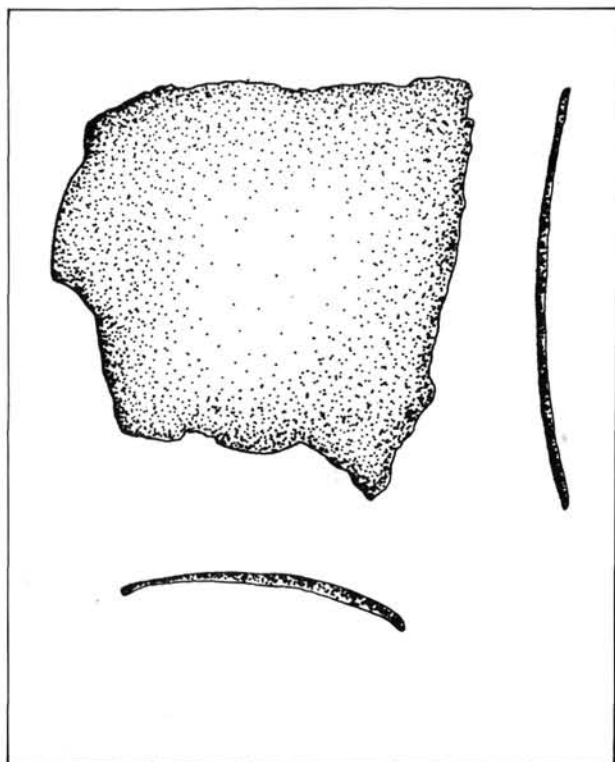


39

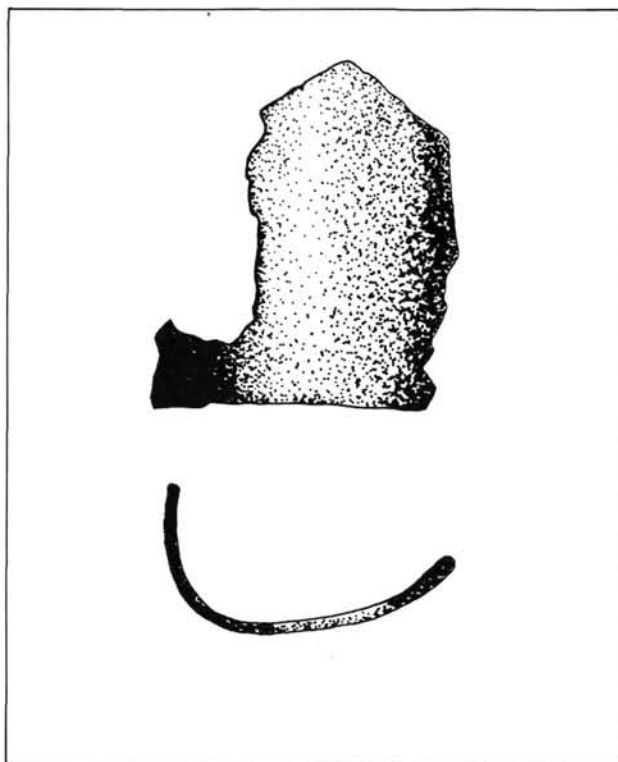


38



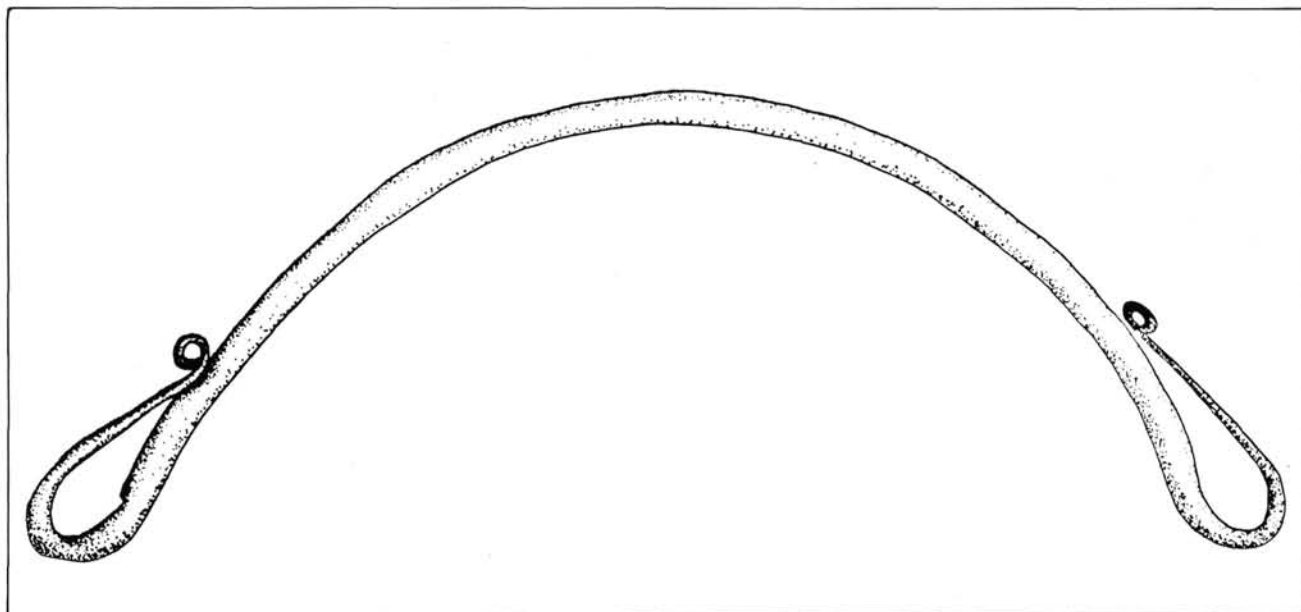


40



41

42



Borító címoldal:
Huta-üveg palack (Veszprémi Laczkó Dezső Múzeum néprajzi gyűjteménye)

Borító hátoldal:
Céh-korsó (Veszprémi Laczkó Dezső Múzeum néprajzi gyűjteménye)

ISSN: 0864-7887

Felelős kiadó: Dr. Praznovszky Mihály

Készült a Prospektus GM Nyomdájában
Veszprém, Pápai út 37/A. Tel.: (80) 22-914
Felelős vezető: Szentendrei Zoltán



Katona I. cikk 5. sz. ábra

140 Ft